

מפגני הפרשה

כולל תורות עובדות והנהגות
מרבותיגו הקדושים זיע"א

מיוסד על דברי עט"ר
כ"ק אדמו"ר רבי פינחס דוד
בן כ"ק אדמו"ר רבי משה הלוי הורוויץ זיע"א
מבאסטאן

חג הסוכות

טועני נטעי צמחות, ישיגו שובע שמחות, בחג הסכות
כסם בצל ימינד, למען זכות מאמינד, נתן מסכות
מחננים בלב בשר, נהלם כיחיד נתבשר, בעצי הסכות
סכה תהיה לצל, עבור תם המפצל, חנה בסכות
פלטים בצלך תסתירם, צניף ישע תכתירם, מנשק לסכות
קדוש ברית תגביר, רוח טמאה תעביר, פרעות וסכות
שבר זרוע רשע, שלח לצדק ישע, אמן וסכות
תחן חוגגי שבעה, תופשי מגדים ארבעה, ושועתם סכות

ישעי אל סכות שועת עמד, ורעם וענגם בטיב טעמד
שגיא בהנעת זדים בזעמד, פאר וזמר נתנו להנעימד
בגילה ברנה – בשמחה רבה, ואמרו כלם:
מי כמכה באלים ה', מי כמכה נאדר בקדש
נורא תהלות עשה פלא
מלכותך ראו בנד, בוקע ים לפני משה
זה אלי ענו ואמרו:

הלל גומרים כל שמונה, קוראי פרשת קרבנות בזמנה
טעם והושיבם בארץ שמנה, נצח צור ישענו להאמנה
זה צור ישענו פצו פה ואמרו:

ה' ימלך לעלם ועד
ונאמר פי פדה ה' את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו
בהדרת קדש שוררו במקדשו, רוחשים שיר ושבח לחדשו
שלוש תשפות להם להגדישו, מלך צור ישראל וקדושו

זוהר הק' פ' אמור, רעיא מהימנא (ח"ג קג).

בְּסֶכֶת תֵּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים וְגו', פְּקוּדָא דָא, לֵישֵׁב בְּסוּכָה. וְהָא אוֹקִימָנָא, בְּגִין לְאַתְחִזָּא דִּישְׂרָאֵל יְתִבִּי בְּרֹזָא דְמַהִּימְנוּתָא, בְּלֹא דְחִילוּ כָּלִל, דְּהָא מְקַטְרָגָא אֲתַפְּרֵשׁ מִנֵּיהּ. וְכָל מָאן דְּאִיהוּ בְּרֹזָא דְמַהִּימְנוּתָא, יְתִיב בְּסוּכָה – בְּמָה דְאוֹקִימָנָא, דְּכַתִּיב: 'כָּל הָאֲזָרַח בִּישְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בְּסֻכּוֹת', מָאן דְּאִיהוּ בְּרֹזָא דְמַהִּימְנוּתָא, וּמִזְרַעָא וְשִׂרְשָׁא דִּישְׂרָאֵל, יֵשְׁבוּ בְּסֻכּוֹת. תְּרֻגּוּם: בְּסֶכֶת תֵּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים וְגו'. מִצְוָה זֹה הוּא לֵישֵׁב בְּסֻכָּה. וְהָרִי בְּאַרְנוֹ, שְׁעִין מִצְוָה זֹה הוּא כְּדִי לְהִרְאוּת שִׂישְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים בְּסוּד הָאֲמוּנָה בְּלִי פִחַד כָּלִל, שְׁהָרִי הַמְקַטְרֵג נִפְרַד מֵהֶם. וְכָל מִי שֶׁהוּא בְּסוּד הָאֲמוּנָה יוֹשֵׁב בְּסֻכָּה, כְּמוֹ שְׁבַאֲרֵנוּ, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב 'כָּל הָאֲזָרַח בִּישְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בְּסֻכּוֹת', מִי שֶׁהוּא בְּסוּד הָאֲמוּנָה וּמִהֲזָרַע וְהִשְׁרֵשׁ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, יֵשְׁבוּ בְּסֻכָּת...
-

מִרְן אֲדַמּוּ"ר זִיע"א הִיָּה מַעֲוֵרֵר תַּמִּיד לְהִיּוֹת מוֹנַח בַּהֲסוּגִיּוֹת שֶׁל הַמוֹעֲדִים וְזַמְנִים הַבָּאִים לִקְרֹאֲתֵינוּ לְשָׁלוֹם, אִם בַּהֲלַכָּה, אִם בְּסוּגִיּוֹת, אִם בַּאֲגֵדָה וְחִסְדוֹת, כָּל אֶחָד לְפִי יְכוּלָתוֹ. וּבִמְתָּק לְשׁוֹנוֹ הִיָּה מַעֲוֵרֵר: "מ'דָּאֲרַף זַעֲהֵן נִישְׁט אַרִיִּיצוּפֹאֲלַעַן אִין יוֹם טוֹב וּוִי א יוֹן אִין סוּכָה..."^א

הִרְה"ק ב' דְּבָרֵי חַיִּים מִצְאָנוּ זִיע נִכְנַס פֻּעַם אֶל הַסּוּכָה בַּעֲרֵב הַחֹג, וְנִכְדִּיו וְנִינִיו הַקִּטְנִים הִרְאוּהוּ הַגּוֹי סוּכָה שַׁעֲשׂוּ, הַצִּפְרִים וּפְרָחִים וְכוּכְבִּים וְכוּמָה. נִתְרַגַּשׁ הִרְה"ק וְאָמַר לָהֶם: "הֲכִי אֵלּוּ גּוֹיִי סוּכָה? – גּוֹיִי סוּכָה הֵם 'מִסְכַּת סוּכָה' שְׁלוֹמִידִים בְּסוּכָה..."^ב

הַעֲמָלוֹת בַּהֲמַסְכָּתָא שֶׁל הַיּוֹם טוֹב מְזַכֵּךְ אֶת הָאָדָם לְהִיּוֹת רָאוּי לִקְבֹּל אֹר הַגָּנוּז בַּהֲחֹג.

א. 'שֶׁלֹּא לִיכְנֹס אֶל הַיּוֹם טוֹב כְּמוֹ נִכְרֵי יוּוֹנִי שֶׁנוֹפֵל אֶל תּוֹךְ הַסּוּכָה...'; (עַל מְקוּרֹו שֶׁל מִימֵרָא זֹה, יַעֲוִיין בִּסְפָרוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן רַבִּי דוֹד קָאֵהן שְׁלִיט"א עַל לְשׁוֹן אִידִישׁ שְׁמַצִּיין לְהַגְמֵרָא עֲבוּ"ז דָּף ג. שְׁאוּמוֹת הָעוֹלָם בּוֹעֲטִים וְיוֹצֵאִים מִהַסּוּכָה לְעֵתִיד לְבָא, וּבִפְיוֹט לִיּוֹם ב' דְּסוּכּוֹת שְׁמִבּוֹאֵר שְׁגִי לֹא יִכְנֹס (לְסוּכָה). ב. שִׁיחָתָן שֶׁל עֲבָדֵי אֲבוֹת.

ונראה שזה עצמו הוא הענין שקבעו לכל יום טוב מסכתא בפני עצמה. וכמו שהגיד כ"ק זקני האדמו"ר הגדול מקאצק זצללה"ה שהחכמים גזזו האור של יו"ט בהמסכתא, עכ"ד. ולפי דרכנו יתפרש, שלקבל האור של יום טוב שיהיה קבוע על לוח לבו צריך שיהיה הלב מעובד ומזוכך ראוי לאותו האור, - וזה משיגים ע"י התעסקות במסכתא של אותו יום טוב.

-

פעם בערב סוכות לפנות ערב התאספו אנשים שבאו להתפלל אצל הרה"ק **רבי שלמקה מזוועהיל זיע"א**, וישבו להם שם בסוכתו. לקח רבי שלמקה מחבת והניחו שם בסוכה. והסביר, שעושה זאת מכיון שעדיין ערב סוכות, לעשות היכר שיושבים שם לא משום מצות סוכה - שלא יהא נראה כמוסיף¹.

ג. התחלת המאמר: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפ"ך ובלבבך לעשותו. ויש להבין שלעולם המחשבה מוקדמת לדיבור פה, וא"כ הול"ל בלבבך - ובפ"ך, ונראה, דהנה ברש"י שהתורה ניתנה לכם בכתב ובעל פה, משמע דמפרש בפ"ך ובלבבך תורה שבע"פ ותורה שבכתב. והענין שמיחס תורה שבכתב לבלבבך אין הפירוש תורה שבכתב הכתובה על הקלף, - אלא הכתובה על הלב כלשון הכתוב (ירמי' לא, לב) 'נתתי את תורתך בקרבם, ועל לוח לבם אכתובה' - עד שנעשה הוא והם דבר אחד, והלב בעצמו יהיה תורה. ובודאי היא מדרגה גבוהה מאד, והוא יעוד לעתיד. וכן מצינו בדורות הראשונים שנקראים תמימי דרך, ובמדרש (ויק"ר פ' ב' י') שקיימו את התורה עד שלא ניתנה, היינו שלבם בעצמם הי' כמו תורה להם וידעו מעצמם המצוות עד שלא ניתנו [ובודאי אין הפירוש בלבד המצוות כמו שאנו מקיימין אלא כבוזה"ק (ח"א קס"ב. בס"ת) שיעק"א בפיצול המקלות קיים מצוות תפילין, והיינו שידעו ענינה ורוחניותה של המצוה ועשו להן לבושים כמו בינת לבם, והדברים עתיקים]. והדרך ליכות למדרגה זו או אפילו בקצת ממנה היא דוקא ע"י יגיעה רבה והתעצמות בתורה שבעל פה, ובאמצעותה - הגוף והשכל של האדם מתקדשים עד שיהיה ראוי שיהיו דברי תורה נבלעים בדמו. וכמו קלף המעובד לכתובת ספר תורה. וכמו שהגיד כ"ק אבי אדמו"ר (-האבני נזר) זצללה"ה שעיבוד לשמה בקלף לספר תורה רמז יש בו לעיבוד הלב עד שיהיה ראוי לקלוט דברי תורה, עכ"ד. ועיבוד וזיכוך הלב הוא דוקא ע"י יגיעה בתורה שבע"פ. ומעתה מובן שהדברים כסדרן נאמרו, ב'פ"ך - זו התעצמות בתורה שבעל פה, ובאמצעות זאת יזכה ל'בלבבך' - היינו שיהיו דברי תורה נכתבים על לוח לבו. (ההמשך למעלה). ד. יסוד צדיק.

-

איתרמי פעם כאשר ישב רבינו הרה"ק מסאטמאר זיע"א בשולחנו הטהור (בחוה"מ סוכות) ונתעוררה השאלה בשבת שחל בסוכות - אם יש להקדים ולומר קודם "שלום עליכם" או להקדים ולומר "תיבו תיבו אושפיזין עילאין". רב אחד שישב שם רצה לומר שבודאי אומרים קודם 'שלום עליכם' כיון שהמלאכים באים בכל ליל שבת משא"כ האושפיזין באין רק בחג הסוכות, והוי כמו שאמרו ז"ל תדיר ושאינו תדיר קודם.

ענה הרה"ק מסאטמאר ואמר: "וכי מה אתם חושבים שהן המה אותם המלאכים הבאים בכל ליל שבת קודש, לא כן הדבר אלא לפי התנהגות האדם בכל משך ימי השבוע כן הם המלאכים ששולחים אליו".⁷ (-וואס מיינט איר יערע וואך קומען די זעלבע מלאכים, ווי אזוי דער מענטש פירט זיך אויף א גאנצע וואך אזעלעכע מלאכים שטעלט מען אים צו).

למעשה היה מנהגו של הרה"ק מסאטמאר זיע"א להקדים ולומר "תיבו תיבו אושפיזין עילאין" קודם שאמר החרוז "שלום עליכם", והסיף ואמר דבר נחמד בטעמא דמילתא, כי אנן קיימ"ל (סנהדרין צ"ג) 'גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת', - ולכן מהראוי להקדים לקבל את הצדיקים לפני המלאכים...¹

-

הרה"ק רבי יהושע מאוסטראווא זיע"א. תולדות האדם וירא.

"שמעתי בשם כבוד הרב הגאון הקדוש האלקי מבארדיטשוב זצללה"ה זי"ע, בעת שהיה מגיע למצות לולב ואתרוג היה נעור כל הלילה ושאג כארי ורקד ושמח מי יתן ויגיע הזמן שאטול הלולב והאתרוג לידי ולברך עליהם..."

-

ה. , ואין כאן 'תדיר' מצד המלאכים. ו. ספר 'מושיען של ישראל' -סאטמאר, ח"ה.

בְּזִכּוֹת מִצְוֹת סִפָּה... וְלַחֲסוֹת מִזֶּרֶם וּמִמְּטָר...

אֲדַמּוּ"ר הִזְקֵן זִיע"א הִיָּה מִפְרֵשׁ עֵנִין תְּפִילָּה זֶה שְׁאוֹמְרִים לִפְנֵי שְׁנֹכְנִסִים אֵל הַסּוֹכָה ש'זֶרֶם' ו'מְטָר' הֵם מִסְפֵּר אֶחָד פָּחוֹת וְיוֹתֵר מִמִּסְפֵּר רַמ"ח - שְׁמִכּוּן כִּנְגַד רַמ"ח מִצְוֹת עֲשִׂין. וְהִבְקָשָׁה הוּא שְׁנֹכָה לִקְיִים הַתּוֹרָה בְּשִׁלְמוֹת - בְּלִי לְהוֹסִיף וּבְלִי לִיגְרַע.¹

-

וְהוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶם

שָׁנָה אַחַת בַּחֲג הַסּוֹכוֹת עֹמֵד הִרָּה"ק רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִדְּזִיקוֹב זִיע"א, וְשִׁימַשׁ בְּעֶצְמוֹ לִפְנֵי הַמְּסוּבִים בְּשׁוֹלְחָנוֹ עַד כְּלוֹת הַכּוֹחוֹת, לְמִרּוֹת הַיּוֹתוֹ אִישׁ חֹלֵשׁ, וּלְמִרּוֹת הַפְּצֶרֶת בְּנֵי בֵיתוֹ. לְאַחַר מִכָּן, כְּשֶׁבִּנְיָן הֵק' שְׁאִלּוֹהוּ לִפְשֵׁר הַדְּבַר, סִיפֵר לָהֶם, שֶׁבִּלְיָלָה בָּא אֵלָיו אֲבֵרָהּ אֲבִינוֹ ע"ה וְאָמַר לוֹ: "אֱלִיעֶזֶר בְּנִי, הֲאֵם כֹּךְ הֵייתִי נוֹהֵג בְּאוֹרְחִים שְׁבָאוֹ לְצַל קוֹרְתִי, לְשַׁבֵּת בְּמִקּוֹמִי עַל כִּסְאִי... כִּיּוֹן שָׁכַךְ, קִייַמְתִּי בְּעֶצְמִי "וְהוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶם" עַד שֶׁהִיָּה בִי כַח..."²

-

"כִּל תִּהְיֶה מִצְוֹת סִפָּה, בְּעֵינֶיךָ קִלָּה - כִּי כִּנְגַד כָּל מִצְוֹת דֵּת חֲקוּתֶיהָ שְׁקוּלָה."

יוֹצֵרוֹת שַׁחֲרִית יוֹם ב'.

וְכָל אֲשֶׁר תִּדְרִיר לַעֲשׂוֹת זֹאת, יִזְכֶּה לְהֶאֱמֹר לוֹ כְּזֹאת: "אֲשֶׁרִי אֶנּוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת, יִחָשֵׁב לוֹ כְּשֹׁמֵר כָּל

ז. אֲדַמּוּ"ר זִיע"א הִיָּה אוֹמֵר לִפְרֵשׁ אֶת נוֹסַח הַוִּוִּדּוּי שֶׁל רַבִּי נִיסִים גֶּאֶנְן (בְּסִדֵּר יוֹם כִּיפּוּר קֶטָן): בְּמָה אֶקְדֵּם, אוֹ מָה רְפוּאָה אֶבְקֶשׁ... כִּבְּן סוֹרֵר וּמוֹרֵד הֵייתִי, כְּעֶבֶד מוֹרֵד עַל אֲדוֹנָיו, כְּתַלְמִיד חוֹלֵק עַל רַבּוֹ, אֶת אֲשֶׁר הִקְלַתְּ הַחֲמִירָתִי, וְאֲשֶׁר הַחֲמִירָתְּ הִקְלַתְּ, - וְצִרִיךְ בִּיאוֹר מִה חֲטֵא יֵשׁ בּוֹה שֶׁהַחֲמִיר הָאֵדָם עַל עֶצְמוֹ בְּמִקּוֹם שֶׁהַתּוֹרָה אִמְרָה לְהַקְלֵךְ - וְאָמַר, שֶׁהֵעֵנִין הוּא כִּי קִבַּלְתָּ עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם הוּא שֶׁהָאֵדָם מִקְבֵּל עַל עֶצְמוֹ לַעֲשׂוֹת רְצוֹן הָשֵׁם יִתְבָּרַךְ בְּתַמִּימוֹת וּשְׁלִימוֹת, 'עֲשֶׂה רְצוֹנוֹ כְּרָצוֹנְךָ' ו'בִּטֵּל רְצוֹנְךָ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ' (אֲבוֹת ב, ד). וְכֹאשֶׁר הָאֵדָם מִחֲמִיר עַל עֶצְמוֹ בְּמִקּוֹם שֶׁהַתּוֹרָה אִמְרָה בְּפִירוֹשׁ לְהַקְלֵךְ - הִרִי יֵשׁ בּוֹה חֲסִרוֹן שֶׁל צִיּוֹת וּבִיטוֹל רְצוֹנוֹ אֶל רְצוֹן הָשֵׁם יִתְבָּרַךְ. (כְּמוֹכָן, אֵין הַדְּבָרִים אֲמוּרִים כִּלְפֵי גְדֵרִים וְסִיּוּגִים - שֶׁלְּפַעֲמִים יֵשׁ צוֹרֵךְ וְחִיּוּב בָּהֶם ע"פ גְּדֵרֵי וְכִלְלֵי חו"ל, כְּמוֹבֹאֵר בְּסִפֵּר 'מְסִילַת יִשְׂרָאֵל'. ח. הַגְּדָה שֶׁל פֶּסַח וּוִיזוּנִין.

הַתּוֹרָה הַזֹּאת" ... יוצרות.

ביוצרות אלו מובא שמצוות ישיבת סוכה מכוון ושקול כנגד כל התורה כולה - והמקיימה בראוי כאילו קיים כל התורה. המפרשים טרחו למצוא מקור בחז"ל על ענין זה.^ט

אדמו"ר הזקן מוהרפ"ד זיע"א אמר ליישב בדרך רמז, כי הרי מנין הטפחים של עיקר הכשר סוכה עולה כמנין רמ"ח. כי הרי עיקר שיעור סוכה הוא ז' על ז' טפחים ברום עשרה טפחים. ודין הדפנות הוא: 'שתים כהלכתן, ושלישית אפילו טפח' - כולן בגובה עשרה טפחים.

נמצא, שבכל אחד משתי הדפנות השלמים יש שבעים טפחים מרובעים (7*10), ובצירוף הדופן השלישי שהוא רק טפח בגובה עשרה, הרי עשרה טפחים (10*1), הרי בסך הכל יש מאה וחמישים טפחים מרובעים.

וכאשר נצרף גם את השיעור של הסכך (7*7) שהוא מ"ט טפחים מרובעים, וגם שיעור הרצפה של הסוכה (7*7) הרי יוצא בסך הכל רמ"ח טפחים מרובעים. והם מכוונים כנגד הרמ"ח מצוות עשה שבתורה - ויִחָשֵׁב לוֹ כְּשֹׁמֵר כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת...

-

בַּיּוֹם הַהוּא אָקִים אֶת סֵפֶת דָּוִיד הַנּוֹפֶלֶת וְגִדְרָתִי אֶת פְּרִצִּיהֶן וְהִרְסֵתִי אֲקִים וּבְנִיתִיהָ בַּיּוֹם הַהוּא.

ט. בפירוש 'מטה לוי' ביאר הענין ע"פ הגמרא ע"ז (: שלעתיד לבא מביא הקב"ה ספר תורה ומניחו בחיקו, ואומר: 'למי שעסק בה יבא ויטול שכרו', ובהמשך מביא הגמרא (ג.) שיאמרו האומות העולם לפניו: 'רבונו של עולם, תנה לנו מראש ונעשנה וכו' (-שרוצים אז ביום הדין להתייב במצוות לקבל שכר) ואומר להם הקב"ה מצוה קלה יש לי - וסוכה שמה, לכו ועשו אותה וכו'. מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גג, והקב"ה מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז, וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא עכ"ל הגמ'. ומבואר מזה, דבעד קיום מצות סוכה - אם היו אומות העולם מקיימים אותו כדין, היה להם זכות כאילו קיימו כל התורה, ויקבלו שכר כל התורה עיי"ש. י. עמוס ט, יא. בפירוש המלבי"ם על הפסוק הנ"ל בעמוס כתב וז"ל: עמוס ט, יא. ובפירוש המלבי"ם מבאר: **ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת** - תחלה היה בית דוד בנוי ומשוכלל

מדוע מזכירים בברכת המזון דוקא בחג הסוכות 'הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת', - מה הקשר בין 'הרחמן' זו לחג הסוכות, וכי בגלל שמוזכר 'סוכת דוד'?

וביאר הגאון רבי מאיר הלוי סולובייציק זצ"ל^א על פי מה שמובא בטור, הטעם שבשבת חול המועד פסח מפטירין מהנביא יחזקאל (ל, יז) אודות תחיית המתים, ואילו בשבת חול המועד סוכות מפטירין גם כן מהנביא יחזקאל (לח - לט) אודות מלחמת גוג ומגוג - 'והיה ביום ההוא ביום בוא גוג על אדמת ישראל' וגו', כי זמן תחיית המתים יהיה בחודש ניסן, וזמן **מלחמת גוג ומגוג יהיה בחודש תשרי**.

ויעויין בגמ' ברכות (ז:) איתא 'גבי מלחמת גוג ומגוג כתיב 'למה רגשו גויים ולאומים יהגו ריק' וכו', - ובהמשך שם כתיב "י**תיצבו** מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד **על ה' ועל משיחו**'. הרי מבואר שעיקר המלחמה בזמן מלחמת גוג ומגוג יהיה "על ה' ועל משיחו".

בבית קבוע, משתלשלת ב'בני דוד' מדור דור. ואחר כך לא היה בית קבוע רק 'סוכת ארעי', וזה היה בבית שני שנבטלה מלכות בית דוד, ומלכו החשמונאים והורדוס. ובכל זאת היו עדיין 'נשיאים' מזרע בית דוד שזה דומה כ'סוכה עראי'. ואחר כך נפלה גם 'סוכת דוד', כי בגלות החל הזה בטלו גם הנשיאים - ואין זכר ונשיאות לזרע בית דוד, ואז יקים ה' **סוכת דוד**, היינו שיעמוד איש מזרע בית דוד וינהיג את העם כהנהגת הנשיאים.

וכבר התבאר (יחזקאל לד, כג-כד) שתזרח שמש לבית דוד בג' מדרגות, כמו שכתוב שם 'הוא ירעה אותם, והוא יהיה להם לרועה, ואני ה' אהיה להם לאלהים, ועבדי דויד נשיא בתוכם', - שבתחילה האיש מבית דוד ירעה אותם, רצה לומר, שינהיג אותם ויכוף אותם לעשות משפט וצדקה, שבוה תקים 'סוכת דוד' שהיא הנשיאות מזרעו, אבל עדיין תהיה הסוכה מהורסת. אבל אח"כ יקבלו ישראל מלכות שמים ויקבלו הנהגתו ברצון, ואז הוא יהיה להם לרועה ברצונם, ועל זה אמר 'גדרתי את פרציהן' - ע"י שיוגדרו פרצות הדור על ידי זה 'הריסותיו אקים' - ותהיה הסוכה שלמה לא מהורסת, כי יקבלו אותו לרועה ברצון. ואח"כ תתגלה מלכות שמים כמ"ש 'ואני ה' אהיה להם לאלהים', ואז 'עבדי דויד נשיא בתוכם', שהוא יהיה מלך המשיח, ואז לא תהיה סוכת ארעי רק בנין קבוע, ועל זה אמר 'ובניתיה כימי עולם' - שתהיה מלכות קבועה במקדם. עכ"ל. יא. עובדות והנהגות לבית בריסק ח"ג.

ובזה מבואר היטב מה שאנו מבקשים דוקא בזמן חג הסוכות 'הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת', כי בזמן חג הסוכות יהיה מלחמת גוג ומגוג, והמלחמה אז תהיה "על ה' ועל משיחו"^{יב} והמשיח הרי הוא מבית דוד, ועל כן אנו מתפללים "הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת".

-

תשבו שבעת ימים

אדמו"ר זי"ע סיפר שפעם הלך עם אביו אדמו"ר רבי משה זי"ע לבקר אצל הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מקאפיטשניץ זצ"ל בחול המועד סוכות. הרבי אמר אז לאדמו"ר מוהר"מ זי"ע: **"באסטאנער רבי, ב"ה מיר זענען נאך נישט ארויס פון דער סוכה במשך די יום טוב."** - היה לו הסוכה סמוך ונראה לבית מדרשו, כך שהיה יכול להתפלל עם הציבור מתוך הסוכה.^{יג}

-

וענוים ירשו ארץ

שנה אחת כאשר אדמו"ר רבינו משה זיע"א נכנס אל הסוכה שהיה בבית מדרשו בבורו פארק, ופתח הכניסה היתה נמוכה מהרגיל - והיה צורך לשחות כדי ליכנס, אבל מכיון שהסימטה היתה חשוכה לא ראה טוב ונחבט ראשו הק' בכותל. ואמר אז: **"כנראה, אז מען דארף זיך אביסל בייגען איידער מען גייט אריין אין סוכה..."**

-

הגאון מטרנפול הגאון החסיד רבי דוד מנחם באב"ד זצ"ל, בעל 'חבצלת השרון', היה אדם גדול בתורה וגדול בצדקותו ומדקדק וטורח בכל מצוה ומצוה בהידור רב. בכל שנה ושנה בחג הסוכות ירד ממעונו שבקומה השלישית אל הסוכה בחצר הבית, ובמשך החג ראו אותו עולה ויורד חליפות מתוך שמחה והתלהבות יתירה.

יב. יג. מענין לענין, מסופר שהרבנית שיינא עלקא נ"ע היתה מקפדת שלא ללון חוץ מחומותיה של עיר העתיקה של ירושלים.

מבין באי ביתו היו גם שני עורכי דין שבאו אליו בעניני בוררות. הדבר נגע לליבם. קשה היה להם לראות את הגאון כשהוא טורח בעלותו לביתו וברדתו מהקומה השלישית לסוכה. הם הזמינו בעלי מקצוע, שפתחו חלון בתקרה של חדרו המשמש לתורה ותפילה, וככה היה לו סוכה בביתו למהדרין. אך לתדהמתם של העסקנים, תחת שיסמח ויהנה על שחסכו ממנו טרחה וטלטול בעליות וירידות המדריגות ושיהנה מזה ששמור הוא בביתו מהקור הגדול, שמעו אותו דואג ומצטער מכיון שבנוחיות הזו ניטל ממנו הטעם והמתיקות של "צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי".

-

יוצרות לחג הסוכות.

"...ואז בת קול תצא פארץ הזאת, על הר גבוה לבשר בשורה זאת: "כל שקים מצוה זאת (-סוכה), יבא בנועם צורו לחזות, לשקוד דלתות ולשמור מזוזות, להביט ולשור נס על זאת, ישועות עליזות, על כל כבוד חפות מזוזות, חפות בחפות, בחליות אחוזות עד פסא כבוד מאחזות, ויושב על פסא ביפיו לחזות במחזות המצחצחות, בתשע מחזות, וכל אשר תדיר לעשות זאת, יזכה להאמר לו כזאת: "אשרי אנוש יעשה זאת, יחשב לו כשמר כל התורה הזאת", ומי שמע כזאת, ומאת ה' היתה זאת.

ואחשבה לדעת זאת, והיא נפלאה בעיני זאת, עד אבא ליושבי פרוזות, ואשאלה לזקני מי זאת, מה אתנן עם שומרי מצות סכה זאת, והם ישיבוני תשובות עזות, ויראוני מצפונות גנוזות, רב טוב הצפון בבית גנוזות, לבעלי סכה יהו גבוזות. ומחיל אל חיל יצעדו, ומסכה לסכה יועדו, ומאהל לאהל יועדו, בסכה אשר יצמדו, בספת שלם יצמדו, בספת עמקים ימדדו, בספת צלצל יעדדו, בספת סביביו יחדדו, בספת מלכם יתועדו, בספת צפונו יאחדו...

-

כל האזרח בישראל ישבו בסוכות

אדמו"ר זי"ע פגש פעם את **הגאון החסיד רבי דוד קוויאט זצ"ל** בעל 'סוכות דוד' על הש"ס ועוד. [הוא היה מהראשונים שביאר וסידר את הלומדות על המסכתות הנלמדות בישיבות באופן השווה לכל נפש]. אדמו"ר זי"ע סיפר לו אודות סוכותו של זק' הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זיע"א שהיה נותן לכל דיכפין ודצריך ליכנס להסוכה שלו אפילו אם היו מה שנקרא 'שוואכע יודען'...

והיו כאלו חסידים ואנשי מעשה שהיה להם תרעומות: "איך נותנים לאנשים כאלו ליכנס בצילא קדישא?..."

ענה להם רבי לוי יצחק ואמר: "הערט צו מיין טייערע ברודער, לעתיד לבא כאשר הצדיקים יראו וישמחו ויעלצו לפני אלקים וישישו בשמחה (תהלים סח, ד) בסוכת עורו של לויתן וישתתפו שם כל הצדיקים מכל הדורות ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה - הִדְרָא דְלֹא אֶפְשֵׁר לְמַפְרֵט בְּשָׁפוּתָא - וגם אני לוי יצחק ארצה לדחוק את עצמי להיות חלקי איתם עמם. ואז ישאלו אותי השומרים: "איזה זכות יש לך להשתתף כאן?...". - אז אענה להם: "גם בהסוכה שלי בבארדיטשוב היה כל יהודי מוצא שם את מקומו..."^{טו}. ואמר אדמו"ר זי"ע להגאון רבי דוד: "גם בהספר 'סוכת דוד' שלכם מוצא כל יהודי את מקומו רברביא עם זעיריא..."

-

סיפר מרן הרמח סלונים זיע"א: בעיירה חוטיץ גר פעם יהודי שחשדוהו שהוא צדיק נסתר. פעם בחג הסוכות החליטו כמה אנשים לעקוב אחריו ולתהות על קנקנו. לאחר צאתו מבית הכנסת הלכו אחריו וביתו היה בקצה העיירה וסוכתו בשדה, ועמדו מרחוק וראוהו ניגש אל הסוכה ומדבר אל עצמו: "ווער ווייס צו זיי וועלן וועלן אריין קומען אין אזא פראסטע סוכה. ופרץ בבכי בהמשיכו: אבער ווען זיי וואלטין וויסן מיט וויפל יגיעה ס'איז מיר אנגינקומען מאכין די סוכה, והתחיל לקרוא: ברוך הבא אברהם אבינו, ברוך הבא יצחק וכו' וכו' - וכן קרא את כל האושפיזין. כמובן שאלו האנשים תיכף ברחו משם

טו. הרה"ק מווישאוו זיע"א היה אומר שבזה פירש הרה"ק מבארדיטשוב את מאמר הכתוב (תהלים ע"ג כ"ה) **'מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ'**. שלעתיד לבוא יאמרו למי שירצה להיכנס בסוכת עורו של לויתן: **'מי לי בשמים - משום ועמך לא חפצתי בארץ'**, משום שלא רציתי שיכנסו 'עמך' פשוטי המון עם, בארץ, בזה העולם בסוכות.

-

פעם אחת בחג הסוכות באו בעלי בתים ממוש אל סוכתו של הרה"ק רבי יחיאל ז"ל גאב"ד מוש – מחשובי חסידי הרה"ק רבי מרדכי מלעכוויטש זי"ע) – והיו משיחים על הא ועל דא. עד שהוא ז"ל ביקש מהם שיפסיקו ויחרישו, ואמר בזה"ל: "דרך ארץ מפני האבות הקדושים, הם נמצאים פה עכשיו..."^ט

-

סיפר ה'סבא קדישא' הגה"ק המקובל רבי שלמה אליעזר אלפאנדרי זצ"ל שגר בסוף ימיו בירושלים, שבצעירותו נודמן לו פ"א להיות ביהכ"פ בפרעשבורג אצל החתם סופר, אחרי יוהכ"פ כשנפרד מהחת"ס לנסוע לדרכו, ביקשו החת"ס שישאר גם לחג הסוכות והוא לא רצה, אמר לו החתם סופר כמתנבא, שתשארו כאן בסוכות. הוא עקב היותו ספרדי לא הבין כראוי את דברי החת"ס, ונסע לדרכו, באמצע הדרך נתהווה לו איזה תקלה והוכרח לחזור לפרעשבורג לחוג את חג הסוכות, והחת"ס קראו לביתו להיות אורחו.

וסיפר הגה"ק רבי שלמה אליעזר בהתרגשות גדולה שכשבאו בליל יו"ט מביהכ"נ ונכנסו לסוכתו של החתם סופר, אז זכה לראות את האושפיזין בעיניו. והוסיף שלא רק הוא ראה, רק כל הנוכחים שם זכו לראות בזכות החתם סופר.

עוד סיפר הגה"ק רבי שלמה אליעזר זצ"ל שלאחר הסעודה הכין לו החתם סופר מיטה בסוכה, אבל הוא לא עצם עין רק התבונן בעבודת הקודש של החתם סופר וראה שכל הלילה לא הניח החת"ס עצמו על המיטה רק הסתובב בתוך הסוכה ופניו בוערות כלפידים מגודל ההשתוקקות לקיום מצות ארבע מינים, ותיכף כשהאיר היום קיים החתם סופר את הנטילה בשמחה גדולה שאין לשער...^י

-

יוחג האסיף תקופת השנה. בשם מרן מא"ד מלעכוויטש זי"ע, "א איד קען נעמען שטארקייט פון דעם יו"ט אויף א גאנץ יאהר."

טז. סיפורי מרן הרמ"ח, יז. תורת אבות, יח. 'אוצרות הסופר', תשרי.

מרגלא בפומיה של אדמו"ר זיע"א להביא את דברי הבני יששכר (תשרי, מאמר י), שהסביר למה צוה השי"ת לעשות זכר לענני הכבוד שהקיף בהם לאבותינו במשך שהותם במדבר, ולא צוה לעשות זכר אל המן ובארה של מרים שהספיק לנו מזון ומים בכל יום בדרך פלא. והיה מביא את דברי הגאון רבי חיים כפואי זצ"ל, ובענין הנס שהיה לו בחזרת מאור עיניו.

הקדמונים אחזו שער לדרוש ולחקור על מה עשה ה' ככה - ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל במדבר, **מן ובאר וענני כבוד** [תענית ט.], והנה צוה הש"י זכר לענני הכבוד במצות סוכה, ולא עשה כן במן ובאר?

והנה ראיתי להרב הגדול מ' חיד"א זצ"ל בספרו ראש דוד כתב בשם הרב החסיד **מו' חיים כפואי**,^ט דהמן ובאר הלא המה לחם ומים שהן הכרחיים לחיי האדם

יט. מרן החיד"א זיע"א בספרו שם הגדולים (ע' רבי מאיר גיבזון) כותב עליו וז"ל: "הרב החסיד מו' חיים כפואי בעל הנס זלה"ה, היה דיין ונסתמא על עיניו, והיו מרגנים עליו שח"ו לקח שוחד. ואמר בתוך קהל ועדה - כי שמע דיבת רבים יחדו וינ"ו שלקח שוחד - ואם האמת איתם כן יהיה תמיד הענן יכסנו, ואם הוא נזהר מאד בזה - יאיר עיניו כבראשונה. ונתקבלה תפלתו בהלו נרו.

ואני הצעיר ראיתי חתימתו כשהיה סגי נהור, והיה חותם מאומד וכמעט אין האותיות נכרות - כמי שלא ראה. וראיתי חתימתו אח"כ **"ה' נסי חיים כפואי"** כתובה מאושרה. ועד היום כל הנשבע לשקר על קברו נענש. תנצב"ה וזכותו יגן עלינו.

הגאון רבי חיים היה מגדולי מורי הוראה במצרים. ובשנת ש"נ בערך נתעורר מחלוקת הלכתית בין פוסקי הלכה, שהתגלגלה לפולמוס גדול, שגרם לפילוג בתוך יהדות מצרים:

יהודי שהיה מוכס של השלטונות קיבל הלוואות מידי אנשים שונים שניתנו לו כהשקעה. הוא היה מוחזק לאיש אמיד וירא שמים. כראיה שהופקד אצלו הכסף, היה חותם על שטר ובו זמן הפירעון, ובנוסף, היה נודר שאם יגיע זמן הפירעון והוא עדיין לא פרע, הוא ייאסר בבשר וביין עד שיפרע. מכיוון והיה מדובר באדם ירא שמים שמכו האנשים על דבריו ועל נדרו.

לימים, בגין שינויים אצל בעלי השלטון, הוא ירד מנכסיו ולא השיב את הכסף, ובעלי חובו תבעו ממנו לקיים את נדרו ולא לאכול בשר ולשתות יין עד שיפרע להם את חובו.

הרב הובא בפני רבי חיים כפואי, שבתשובה ארוכה הוא פסק שעניות היא אונס, ואדעתא דהכי לא נדר, ולכן הדין הוא כ'נדרים אונסי' שאינן צריכים התרה.

בעלי החוב שהפסידו בדין, פנו לרבי בצלאל אשכנזי בעל ה"שיטה מקובצת" שהיה רבה של מצרים, והוא כתב תשובה ארוכה (התשובה נדפסו בספר שו"ת רבי בצלאל אשכנזי סי' לב) בה הוא חולק על רבי חיים כפואי ופוסק שהנדר קיים.

כשהובאה התשובה של רבי בצלאל אשכנזי לידיעת רבי חיים כפואי, הוא כתב תשובה נוספת בה הוא מצדיק את דבריו. אחרי התשובה הראשונה והפסק של רבי חיים כפואי, פנו בעלי החוב לרבי בצלאל אשכנזי, וטענו טענות נגד רבי חיים כפואי, מלבד טענות נגד הפסק שנתן, הם גם ערערו על עצם מעמדו

כפוסק וכדיין בעלי החובות גם רומזים על הקשר בין רבי חיים כפוזי למוכס. מפתיע שגם דבר היותו בעל מום נזכר ברמז "זוה כמה שנים היה סורר ומורה דין זה במחשכים" וכן "והוא הלך חשכים".

בעוד שבתחילה הסכימו הכל שהמוכס הוא אדם ירא שמים, לאחר זמן טענו בעלי החוב נגד אישיותו של המוכס, וכן טענו גם נגד דברי רבי חיים כפוזי שסובר שהמוכס הוא אדם ישר וירא אלוקים. בהמשך טענו עוד, שבעקבות פסק הדין המבטל את הנדר. המוכס מתנהג בגסות ובזלזול כלפי בעלי החוב, וכן שכמה פעמים היה בא מבית המכס וכיסו מלא זהב וכסף והיו מבקשים בעלי החוב את כספם, והוא היה דוחה אותם בדברים, ובפניהם היה נותן למי שהיה לבו חפץ ובשאת נפש לא פרע את חובותיו.

בתשובה השניה שכתב רבי חיים כפוזי, הוא משיב לכל הטענות שהועלו נגדו. בתשובה ארוכה מאוד הוא דוחה את דברי רבי בצלאל אשכנזי. והוא מתייחס גם לשאר הטענות ועל מעמדו כדיין, ועל הקשר שלו עם המוכס. הוא כותב בבטחון ובתקיפות שהמוכס הוא אדם ירא שמים וביראת ה' ובתורתו יהגה יומם ולילה. והמדברים סרה כנגדו הם מוציאי לעז, וכל זמן שאין עדות נאמנה בפני בית דין שהוא בשאת נפש לא פורע את חובותיו, הוא מוחזק כירא ה'.

בתשובה הוא גם מתייחס לרמזים שנאמרו עליו אודות היותו סומא, על מה שאמרו והוא הלך חשכים, הוא כותב: 'שפיל לסיפא דקרא' (ישעיה נ, י) יבטח בשם ה' וישען באלוקיו, ועוד מוסיף פסוקים, וכי אשב בחשך ה' אור לי (מיכה ז, ח), גם כי אלך בגיא צלמות לא אירע רע (תהלים כג, ד). בסוף התשובה הוא כותב: ברוך ה' אשר לא עזב חסדו ואמתו, ולא חשך ממני - אני עבדו בן אמתו - אשר הנחני בדרך אמת להוציא דין זה לאמתו בראיות בראי מוצק חזקים מאירים ומוזהרים כוזהר הרקיע בהיר הוא בשחקים. הוא מתייחס גם לדברים שהטילו בו, וכותב, שעל מה שניאצו (!) אותו היה ראוי שהוא יעלים עין ויבליג, אך אגב 'שקלא וטראח' הוא לא יכול להתאפק.

השאלה שהופנתה לרבי חיים כפוזי ואחר כך לרבי בצלאל אשכנזי, היא עמוסה בפרטים, והתשובות שניתנו עליה הם ארוכות במיוחד אמנם עיקר השאלה היא שאלה כוללת האם עניות היא בגדר נדרי אונסין.

יהודי מצרים היו יהודים יראי שמים וזהירים בנדרים, פסק הדין שהנדרים האלו הם כנדרי אונסין זועזע את הקהילה, שנחלקה לשני מחנות. בגלל הפולמוס שהדבר חולל הובאה השאלה גם לחכמי ארץ ישראל, ואף לחכמי אלג'יר. התשובות של החכמים נדפסו בשו"ת מהר"ם גאלנטי (סימו פט), שו"ת מהרי"ט (ח"א סימן א), ובחוט המשולש שבספר התשב"ץ (טור א' סימן מג).

כאן המקום להביא את מה שכתב רבי משה גאלאנטי, שגם אליו לצפת הובאה השאלה להכרעה, אחרי שהפולמוס במצרים כבר היה בעיצומו, והוא הכריע כדעת רבי חיים כפוזי. התשובה הזו הובאה להלכה בש"ך, וכך מובא בשו"ת מהרי"ט תשובה פט: "שאלה ממצרים לחכמי צפת, ראובן הלזו אלף זהובים לשמעון חבירו, וקבע לו זמן לפרעון, ואם באולי בהגיע הזמן לא יפרע, אסר עליו בשר ויין עד יפרע לו מעותיו. ובעונותיו קודם זמן הפרעון ירד מנכסיו - שהיה חייב למלך יר"ה ושללו כל אשר לו, ועתה רצה ראובן לאסור לשמעון שלא יאכל בשר ולא ישתה יין עד יפרע לו, ושמעון משיב אין לי כעת - אולי יהיה ה' בעזרתי ואשיב לפרע לו. יורנו מורנו מה דינו, אם אסור בבשר ויין עד יפרע חובו אפילו שאין לו, או הוא פטור מהנדר כל זמן שאין לו, ושכרו כפול מן השמים.

בתחילת התשובה כותב רבי משה גאלאנטי: "השיב תלמיד חכם אחד במצרים שם, והביא ראיות שאסור לאכול בשר ולשתות יין עד יפרע לבע"ח אפילו שאין לו מה לפרוע, והביא ראיות. ואני בעניי קלעתיה בכף

הקלע אבן אחר אבן, ערו ערו עד היסוד בראיות ברורות, מלבד אשר כתבתי פעם ראשונה וחתמו עמי כל חכמי העיר אביא עוד ראיות ברורות אחר סתירת ראיותיו ואוציא בע"ה הדין לאמתו. וכן כתבתי לו: הגיע לי מנחת תשובתך, עברתי עליו פעמים שלש, ולא ראיתי בהם הדמות כלל, כי אם בשנים או שלשה מקומות, וקלעתים בכף הקלע. והנה אחי חצי התשובה תאריך טרחא בדברים אשר לא מועילין ולא מורדין, ויראה אותה כל מבין ספר ומורים הוראות אם האמת אתי ואם כנים דברי".

בהמשך התשובה הוא מקבל את דברי רבי חיים כפּוסי, ובסוף התשובה הוא מתייחס לפולמוס בעניין, וכותב: זהו מה שהורנו מן השמים, אוכיחך ואערכה, ולמוכיחים ינעם וכו', מוכיח אדם ממחליק לשון, ובהש"ת בטחתי שיכנסו דברי באוניך, ותחזור ממדותיך, ותתקיים תורת אמת היתה בפיהו וכו' כי מלאך ה' צבאות הוא, ותהיה נאהב לשמים ולבריות, ויהיה תורה וענוה ויראת חטא במקום אחד, כי כן דרכך להיות מודה על האמת, והאמת והשלוש אהבו.

הש"ך ביו"ד סימן רלב ס"ק כב, כותב כתוב בתשובת מהר"ם גלאנטי (סימן פ"ט) מי שקבע זמן לפרוע לחבירו לזמן פלוני ואם לא יפרענו אז יאסר בבשר ויין, וירד מנכסיו קודם הזמן - פטור משבועתו, וע"ש שהאריך ופשוט הוא (!).

(גגלין מהרש"א ובפתחי תשובה שם, מוזכרות עוד תשובות שעסקו בזה).
גם אחרי שהפולמוס חצה את גבולות מצרים, וגדולי הפוסקים שבדור התערבו בדבר, המחלוקת לא שככה, היו שטענו שבעקבות פסק הדין המוכסים אוכלים ממון ישראל וכשהיו מוכיחים אותם היו משיבין שעל פי חכם הם מתנהגים, ואף במקרים שהם יכולים לשלם, הם מסרבים לשלם, ונפטרים גם מנדריהם. גם על טענות אלו השיב רבי חיים כפּוסי, והוא עמד על דעתו. כמו כן נשמעו טענות שעיקר הפסק מחליש את חומרת הנדרים.

כעבור זמן נשכחה המחלוקת ההלכתית, ובמקומה החלו לעסוק בהשמצות. היו מהמוני העם שלא יכלו להבין את התשובות ההלכתיות הארוכות, ובחרו בדרך קלה עבורם. הם החלו בהשמצות אישיות על רבי חיים כפּוסי, ע"כ שהוא מקורב למוכסים שהיו אנשים אמידים ותקיפים, ולכן פסק לטובתם ההשמצות הגיעו לידי כך שהחלו להעליל על רבי חיים כפּוסי, שהוא ח"ו נטל שוחד מהמוכסים, וראיה לכך היא עובדת היותו סגי נהור, ובלשון הפסוק כי ה'שוחד יעור עיני חכמים, וכדברי המשנה (סוף מסכת פאה) וכל דיין שלוקח שוחד ומטה את הדין, אינו מת מן הזקנה עד שעניו כהות.

בעקבות העלילה הזו, אירע המעשה המופלא שהביא אחיד"א. ותיאור מפורט יותר כתב ר"י ספיר הלוי, בספר "אבן ספיר", (ר"י ספיר, מחכמי ירושלים נסע כשד"ר לארצות רבות, ובכל מקום שעבר, חקר את מנהגי הקהילות והדפיס את הדברים בצורת יומן מסע. הר"י ספיר נודע כאיש מהימן ולספר המסעות שלו, יש הסכמה מרבי מאיר ליבוש המלבים"ם זצ"ל). בספרו (פרק ה') הוא כותב על ביקורו במצרים, בחדש אלול תרכ"ה, ומה ששמע מחכמי מצרים:

"רבי חיים כפּוסי היה דיין והיו נדברים בו שהשוחד עיור עיניו כמנהג הארץ לאמר. וכאשר נודע לו הדבר, הפעם קרא עצרה לדרוש להם ביום השבת, ודרש להם דרוש נאה. אחר הדרוש אמר: "ידעתי רבותי, שיש אנשים מרננים אחרי, וה' יודע ועד כי נקי אנכי מעון הזה ולא בי הוא. ועתה אם יש ביניכם מי ומי אשר לקחתי מידו מאומה או הטיתי הדין יענה בי נגד ה' ונגד כל הקהל הקדוש, ולמען תהיה לי לעדה אני מחלה פני ה' אלקי המשפט... אם חף אנכי מהפשע יהי רצון שיפתחו עיני ויחזרו לי מאורי לעיני השמש, וידעו כל הקהל כי יש אלוקים שופט צדק ואמת." - ומיד נפתחו עיניו והאיר לו אור יקר, והביט אל כל סביביו וקרא לכל אחד בשמו וירד מהבימה ונתן שלום לכל אדם אשר פגע בו בשמו ותוארו, ומאז והלאה היה חותם

ולא הוה כל כך תוספת טובה, אבל מה שהקיפן השם יתברך בענני כבוד - חיבה יתירה נודעת להם בתוספת טובה. לזה צוונו השם יתברך במצותיו לעשות זכר רק למתנה הלזו באמרו יתברך שמו 'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל וכו' (ויקרא כג מג) עכ"ד.

ועפ"ז נבאר מה שסיים שם בפסוק דברי השם יתברך בטעם המצוה 'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל וגו' ממצרים - אני הוי"ה אלקיכם. והוא, על פי מה שדקדק הרב הגדול בעל תוספות יו"ט זצ"ל במסכת ברכות (ז, ג), למה בברכת התורה אומרים 'ברכו את הוי"ה' ובברכת המזון אומרים 'נברך אלקינו' (הבאתיו לעיל [אות ט]). ואמר דהנה לזונונו ולפרנסינו - הדין והמשפט נותן לזון את כל בריותיו אשר ברא לכבודו, כיון שהוא בראנו, על כן מברכין בשם אלקים הוא שם הדין והמשפט. מה שאין כן נתינת התורה - אין שום דין ומשפט שכלי מחייב שהשם יתברך יגלה מסטירין דיליה - חסד שעשועים לבריות קטנים בעולם העשיה, אבל הוא מצד חסדו הגדול אשר מתחסד עם ישראל עם קרובו ונתן להם את תורתו, על כן אומרים 'ברכו את הוי"ה' שם החסד והרחמים, זה תוכן דברי הרב ז"ל.

ובזה יתכן שפיר מה שנאמר, 'בסוכות תשבו וכו' כי בסוכות הושבתי וכו', והוא תוספת טובה מצד החסד, לא כאינך 'מן' 'ובאר' שזה מזון לבריותיו שהוא מצד הדין והמשפט השכלי. וזהו שסיים בפסוק 'אני הוי"ה אלקיכם' (קאי על ראשית הפסוק למען ידעו דורותיכם) היינו, ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי וכו',

שמו: ה' נסי חיים כפוסי."

כאמור, החיד"א מעיד שהוא ראה חתימת ידו של רבי חיים כפוסי שחתם כשהיה סומא, וניכר בה שהחותם לא ראה, וכן ראה חתימת ידו אחרי שהתרפא והיא חתימה רגילה. בית הכנסת בעל הנס

אחרי המעשה המופלא, נתפרסם שמו של רבי חיים כפוסי, והוא היה מכונה "בעל הנס" כך הוא מכונה אצל יהודי מצרים, וגם החיד"א מכנהו כך.

בית הכנסת שבו היה מתפלל ובו אירע המעשה נקרא על שמו בית כנסת "בעל הנס", רבי רפאל אהרן בן שמעון רבה של מצרים, ומחבר ספר נהר מצרים על מנהגי מצרים, כותב בספר "טוב מצרים" (נדפס בשנת תרסח) שיש עדיין בית כנסת במצרים אשר נקרא על שמו. והוא בית הכנסת שהיה הרב מתפלל שם. (מתוך מאמר ארוך ע"י הרב יוסף ויכלדר, המבשר תורני, תרומה ז').

היינו ענני כבוד, וידעו על ידי זה כי אני הוי"ה אלליכם, היינו חרץ לזה שאני משלים ונותן דבר שהוא מצד הדין שהוא מן שם אללים אלא שאני גם כן מתחסד עמכם בתוספת טובה מצד החסד והרחמים שהוא מן שם הנכבד הוי"ה, על כן תדעו בזה כי אני הוי"ה אלליכם, הבן הדבר, ...

ועל פי הנ"ל יתפרש היטב, היינו למען ידעו דורותיכם שצויתם במצות סוכה, כי בסוכות הושבתי וכו' היינו ענני כבוד, ויקשה להם למה לא צויתי לעשות זכר למן ובאר ויכירו וידעו כי אני הוי"ה אלליכם, רצ"ל אשר מהראוי להתבונן בטובותיו ית"ש איזה מן הטובות הדין והשכל מחייבם - ואיזו מן הטובות הם בבחינת חסד וחיבה יתירה, וידעו להפריש בברכתם והודאתם להשם יתברך כי טוב על איזה מן הטובות יודו ויברכו בשם אללים, ועל איזה מן הטובות יפארו בשם הנכבד ב"ה, - כי גבר עלינו חסדו ואמת הוי"ה לעולם, ועל זה יפול שפיר לשון ידיעה לדורות, שידעו הדין וההלכה בזה, הבן.

-

מסופר על הגה"צ רבי יואל טשאפלר זצ"ל, שנזדמן לו להיות בלעכאוויטש בחג הסוכות, והזמינו הרה"ק רבי מיכל מלעכעוויץ זצ"ל על החג. וכשהיה צריך רבי מיכל להכנס בסוכתו, התחיל להשפיל את עצמו ואמר: "איך יהיו גוף מתועב כמוני להכניס ראשו ורובו בתוך קדושה גבוהה כזו?...!" - וככה הירבה בדברים המשבירים את הלב, עד כי נמס לבו של רבי יואל זצ"ל בקרבו, עד שליוס המחרת לא היה יכול הר"י לבוא להסעודה.²

-

מסופר ששנה אחת בהיות הרה"ק מריבניצא זיע"א³ כבר באמריקה, וחג הסוכות היה מתקרב ובא, פנה הרבי למקורביו ואמר שהיה רוצה מאוד להתעסק לסדר לעצמו אתרוג לחג הסוכות. דאגו לו מקורביו והביאו להרבי קופסא מלא וגדוש באתרוגים מהודרים - שהרבי יבחר לו.

פנה אליהם הרבי בכאב ואמר: "וכי זו הוא אתרוג - שמעו נא ואספר לכם אתרוג מהו..."

כ. בית אברהם, קדושים. כא. היארצייט חל באסרו חג סוכות כ"ד תשרי.

כאשר הייתי בריבניצא תחת שלטון הקומוניסטים הארורים, שאסרו את קיום התורה והמצוות - לפני חג הסוכות היה עלי ללכת מהלך של כמה ימים דרך יערות בהם הסתובבו חיות טורפות ומסוכנים, עד שהגעתי למקום שהיה ניתן להשיג אתרוג ושאר המינים. ואז היה עלי לעשות את כל הדרך המסוכנת חזרה לביתי.

מה אגיד לכם... כשהגיע בוקר ראשון של חג הסוכות, ולקחתי לידי את הארבע מינים, הרגשתי אז בנשמתי כזו עריבות ומתיקות - שלא מעלמא הדין, והכל מכח מצוה זו שהגיעה אלי מתוך טירחא גדולה ומסירות נפש. כאן באתרוגים אלו, אמת שהם יפים ומהודרים כדת וכדין - **אבער ווי איז די יגיעה של מצוה... ווי איז די עמלות...**^{כב}

הרה"ק מריבניצא זיע"א היה אומר שחסידות דורשת מהאדם שני דברים במיוחד והם: **"הכנה... וכוונה..."** - ואידך פירושא.

-
להגאון הגדול רבינו חיים עוזר גרודז'נסקי זצ"ל - רבה של ווילנא הגיע פעם אורח לחג הסוכות. רבי חיים עוזר התנצל להאורח באומרו שהוא חלש וחולה 'מצטער פטור מן הסוכה' וממילא מוכרח הוא לאכול את הסעודה בבית. ואמר להאורח שיסדר בשבילו את הסעודה בהסוכה.

האורח עשה כדבריו ואכל לו את ארוחתו בסוכה, פתאום רואה הוא איך שהגאון שרבי חיים עוזר בכבודו ובעצמו נכנס אל הסוכה ומתיישב אל השלחן. תמה האורח ושאל: הלא הרבי לא מרגיש טוב, ופטור מן הסוכה ולמה לו לטרוח...

ענה רבי חיים עוזר ואמר לו: "נכון, נכון, מדין חובתי במצות ישיבת סוכה הנני פטור בתור 'מצטער', אבל מצד מצוות הכנסת אורחים אין פטור של 'מצטער', ולכן נכנסתי כאן לשבת איתכם..."

הגאון הצדיק רבי חיים עוזר זצ"ל היה אומר, שבצעירותו חשב שלחבר ספרים עמוקים על סוגיות הש"ס זהו 'קונץ' וגדלות. אך לעת זקנותו בא להכרה 'אז א טובה טאהא א יודין' להיות 'משכיל אל דל' ולהקל מעליו את עולו ומצבו -

׳״וּבְעֵי לְמַחְדֵּי לְמַסְכָּנִי״ – גודל הענין להרבות בצדקה לעניים לפני חג הסוכות.

זוהר הק' פ' אמור, רעיא מהימנא. (ח"ג, קד.).

״דִּמְאָן דְּאִית לִיה חוּלְקָא בְּעָמָא וּבְאַרְעָא קִדִּישָׁא, יְתִיב בְּצֵלָא דְּמַהֲיִמְנוּתָא, לְקַבְּלָא אוֹשְׁפִיזִין, לְמַחְדֵּי בְּהָא עֲלָמָא וּבְעֲלָמָא דְּאַתִּי – וּבְעֵי לְמַחְדֵּי לְמַסְכָּנִי. מַאי טַעְמָא? בְּגִין דְּחוּלְקָא דְּאִינוּן אוֹשְׁפִיזִין דְּזָמִין – דְּמַסְכָּנִי הוּא.

כָּל מִי שֵׁיט לֹו חֶלֶק בְּעַם הַקְדוּשָׁה, וּבְאַרְצָה הַקְדוּשָׁה, יוֹשֵׁב בְּצֵל הָאֱמוּנָה, לְקַבֵּל אֶת הָאוֹרְחִים, לְשִׂמְחָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, – וְצָרִיד לְשִׂמְחָה אֶת הָעֲנִיִּים. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַחֶלֶק שֶׁל אוֹתָם אוֹרְחִים הָאוֹשְׁפִיזִין שׁוֹמְרִים, הוּא לְעֲנִיִּים.

צדקת פיזורנו של הרה"ק ב' דברי חיים' מצאנו זיע"א ערב חג הסוכות.

כאשר נזדמן הרה"ק רבי בן-ציון מבאבוב זיע"א הי"ד להיות בעיר טארנא בשנת תרפ"ג, נפגש עם האב"ד הגאון הגדול רבי מאיר אריק זצ"ל, (כידוע הי' הערצה הדדית ביניהם), והיו יושבים ומשתעשעים בדברי תורה, והגאון מטארנא עשה אזנו כאפרכסת לקלוט כל הגה שיצא מפי הרבי זיע"א.

כג. וְהָיָה דְּיְתִיב בְּצֵלָא דָּא דְּמַהֲיִמְנוּתָא, וְזָמִין אוֹשְׁפִיזִין אֵלָּין עֲלָאִין, אוֹשְׁפִיזִי מַהֲיִמְנוּתָא, וְלֹא יְהִיב לֹון חוּלְקִיהוּן, – בְּלָהוּ קִיָּמִי מַנִּיה, וְאַמְרִי (מְשַׁלִּי כג) 'אַל תִּלְחֹם אֶת לָחֶם רַע עֵין וְגו'', – אֲשֶׁתְּכַח דְּהָיָה פְּתוּרָא דְּתַקִּין – דִּילִיָּה הוּא, וְלֹא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא, עֲלִיָּה כְּתִיב (מְלָאכִי ב) 'וְזִרְתִּי פֶּרֶשׁ עַל פְּנִיכֶם וְגו'', פֶּרֶשׁ חֲגִיכֶם' – וְלֹא חֲגִי. וְזִי לִיָּה לְהָיָה בְּרַ נֶשׁ, בְּשַׁעֲתָא דְּאֵלָּין אוֹשְׁפִיזִי מַהֲיִמְנוּתָא קִיָּמִי מִפְּתוּרִיָּה. תְּרֻגוּם: "וְאוֹתוֹ אָדָם שִׁיּוֹשֵׁב בְּצֵל הַזֶּה שֶׁל הָאֱמוּנָה (הַסּוּכָה), וְזָמִין אֶת הָאוֹרְחִים הָעֲלִיוֹנִים הַלָּלוּ, אוֹרְחֵי הָאֱמוּנָה, וְלֹא נוֹתֵן לָהֶם חֶלֶק – אִזִּי בָלֶם קָמִים מִמֶּנּוּ וְאוֹמְרִים: (מְשַׁלִּי כג) 'אַל תִּלְחֹם אֶת לָחֶם רַע עֵין וְגו'' – נִמְצָא שְׁאוֹתוֹ שֶׁלֹּחַן שְׁתֵּקֵן – שְׁלוֹ הוּא, וְלֹא שֶׁל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא. עֲלִיו כְּתוּב (מְלָאכִי ב) 'וְזִרְתִּי פֶּרֶשׁ עַל פְּנִיכֶם וְגו'', פֶּרֶשׁ חֲגִיכֶם' – וְלֹא 'חֲגִי'. אוֹי לוֹ לְאוֹתוֹ אָדָם בְּשַׁעֲה שְׁאוֹרְחֵי הָאֱמוּנָה הַלָּלוּ קָמִים מִשְׁלָחֵנוּ. ע"ש. כד. "פְּרִי הַכֶּרֶם" (בַּאֲבוּב) תשנ"ט.

השיחה נסבה אודות התנהגותו של **כ"ק ב' דברי חיים מצאנז זי"ע** שפיזר נתן לאביונים בהפלגה יתירה בערב סוכות, עד שפעם א' חילק בערב סוכות ח"י מאות רובל כסף. הגאב"ד טארנא הביע את תמיהתו בענין זה, כי מה ענין צדקה אצל סוכה?!

השיב לו הרה"ק מבאבוב זיע"א שמקורו טהור בכתבי האריז"ל שנכון להרבות בצדקה בערב סוכות (פרע"ח שער חג הסוכות פ"ד, וראה בסה"ק בני יששכר מאמר י' סימן כד).

והוסיף הרבי זיע"א לומר בדרך רמז, שמנין הטפחים של הכשר סוכה עולה במכוון כמנין צדקה. דהסוכה היא ז' על ז' טפחים, היינו מ"ט טפחים מרובעים, זהו שיעור הסוכה והדפנות אשר נצרכים להכשר סוכה, היינו שנים כהלכתן והשלישית טפח אשר הן בגובה עשרה טפחים, הרי לכל דופן שבעים טפחים מרובעים, והדופן השלישי שהוא רק טפח בגובה עשרה הרי עשרה טפחים, וביחד הם ק"נ טפחים מרובעים, ובצירוף שיעור הכשר הסכך של מ"ט טפחים מרובעים, סך הכל קצ"ט טפחים מרובעים, שעולה כמנין צדק"ה. הרי שבהכשר סוכה בדפנותיה ובסככיה במדותיה ובטפחיה מרומז ענין הצדקה, וחושבנא דדין כחושבנא דדין (הובא בסה"ק קדושת ציון פ' אמור).

רבי מאיר לא עצר רוח מרוב התפעלות, ובהתרגשות רבה אמר: "באבובער רב! הרי זהו רמז אמת לאמיתו, קולע אל השערה, הלא זה חלקכם בתורה!"

-

הרה"ק רבי דוד היילפרין מאוסטרהא זצ"ל היה מבני היכלא של אור שבעת הימים הבעל שם טוב הק' זיע"א נתקיים אצלו במילואו מאמר הכ' אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד, ולצד גדלותו בתורה זכה גם לשבת על כסא רבנות מהחשובים בימיו, ולצד זה גם ניחן בעשירות מופלגת, והאריך ימים הרבה.

כל שנה ושנה הוה שולח אתרוג הדר לרבו הבעש"ט. אחר הסתלקות הבעש"ט שלח בכל שנה שני אתרוגים מהודרים א' להמגיד ממעזריטש ב' לרבי פנחס מקאריץ.

-

פעם בשולחן של ליל שבת סיפר הרה"ק רבי שלמקה מזוועהיל זיע"א, שבעיר זוועהיל אמרו שבכל העיר ירד גשם בסוכות אך בבית אבא (-האדמו"ר רבי מרדכי'לה זיע"א) לא נכנס גשם. נענה רבי אפרים זלמן הלפרין זצ"ל - אומרים: שאצל רבנו היה המעשה. שמע רבינו ולא הכחיש. בביקור שערך אצלו הרה"ק ר' אהר'לה זיע"א בעל 'שומר אמונים' עלה הסיפור שבסוכתו של רבי שלמקה לא ירד הגשם, נענה רבנו ואמר: - הן נאמר: "וסוכה תהיה לצל יומם מחורב ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר" (ישעיה, ד, ו), - ומה החידוש? כשמתפללים עוזר השי"ת!...

-

הוה עובדא שעשה לו הגה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמארנא זיע"א סוכה לימי החג, שהיו לה באמצע הגג שתי דלתות שנפתחו למעלה, והחוד שלהן היה שקוף על פני רוחב הסכך באמצע. ראו זאת מתנגדיו של הגה"ק והחרישו עד ליל התקדש החג, ואז שלחו לו שסוכתו פסולה, כי כן פסק הג' בעל "פנים מאירות" מפורש בסוכה כזו ממש.

הלך אז הגה"ק לבית מדרשו להתפלל תפילת הערב של ליל ראשון של חג, ונצטער מאוד כי אף על פי שלפי דעתו סוכה זו כשירה בלי פקפוק, אבל מי זה ידון עם שתקיף ממנו, עם בעל שו"ת "פנים מאירות", שהלכה כמותו בכל מקום. ומה יאמרו הבריות? לא היה לו להגה"ק ספר זה בביתו, אבל נאמנה עליו עדותם של מתנגדיו, שגם הם לא היו קטלי קני באגמא.

נהפכה לו להגה"ק שמחת יום טוב לתוגה,¹³ נתבלבלה תפלתו, ואחר התפלה לא הלך - כמנהגו תמיד - ישר אל הסוכה כי אם אל ביתו. ומתוך דכדוכה של נפש נתנמנם, וראה את מורו דודו רבינו רבי צבי הירש מזידיטשוב זיע"א בחלום, ואמר לו: "אל תתעצב אל לבך, הסוכה שלך כשרה בלי פקפוק, וכן הסכימו עמך גם במתיבתא דרקייעא, ואם שהג' בעל "פנים מאירות" אסר סוכה כזו, חזר בו אח"כ מהוראתו."

כשראה הגה"ק את החזיון ההוא, קם בשמחה והלך אל סוכתו ולא פנה לתרועת מתנגדיו. וביום הראשון דחוה"מ שלח שליח מיוחד אל הגאון ר' יצחק

כה. בקומרנא נהגו ממש "תשבו כעין תדורו", העבירו רהיטים, ארון הספרים וכו' לסוכה.

אהרן איטינגר זצ"ל ללבו, שמסר לו את כל המאורע. לקח הגאון הנ"ל את הספר "פנים מאירות" ושלחו להגה"ק, וציין במהדורא בתרא שבספר זה בסופו, ששם הוא חוזר בו מהוראתו הראשונה ומתיר סוכה כזו. הביא השליח את הס' הנ"ל אל הגה"ק, ונתגלתה על ידו צדקת הוראתו. אחר החג כתב לו הגאון הנ"ל תשובה ארוכה בענין ההוא, שבה עמד לימינו בכל תוקף (תשובה זו נדפסה אח"כ בשו"ת מהרי"א הלוי מזהד"ק סי' קי"ז) ופני המתקוממים חפו.¹³

-

מצות ישיבת סוכה וד' מינים על דרך העבודה. הגה"ח רבי אהרן יוסף לוריא זצ"ל בספרו 'עבודת פנים' (דף סב').

ענין חג הסוכות הוא, שהאדם נכנס לתוך הקדושה על ידי ישיבתו בסוכה, כמו דכתיב (תהלים פט, ט) 'ואמונתך סביבותיך', על ידי איתערותא דלתתא בחינת טובב כל עלמין - 'אור מקיף'.

וענין ארבע מינים הרומזים על כל קומת האדם הוא - שצריך האדם להכנס לתוך הקדושה בכל חושי וכוותיו. וכמו שנהוג בעיני עולם הזה שהאדם משקיע כל עצמותיו, דעתו וליבו בהבלי עוה"ז, באופן כזה צריך להשקיע עצמו בקדושה עד שלא יסיח דעתו מהשם יתברך - וזהו 'תשבו כעין תדורו'.

וכתיב 'למען ידעו דורותיכם' - כי כאשר האדם מכניס כל עצמו אל הקדושה, אז גם הדורות שלו בניו ובני ביתו יהיו נמשכים אל האמונה והקדושה. וסוכות הוא 'זמן שמחתנו', כשאדם יוצא מדירה סרוחה ונכנס לתוך דירה נאה הוא מתמלא שמחה.

-

סוחר אתרוגים אחד בוורשא היה מוכר, מדי שנה בשנה, אתרוגים לרבים מצדיקי הדור. שנה אחת היו הדרכים משופעות בגייסות ומשלוחי האתרוגים מחוץ לארץ לא הגיעו בזמנם. אתרוג אחד, נפלא במראהו, נזדמן לו למכירה. שליחו של ה"סבא קדישא" ביקרו בביתו והמוכר הבטיחו כי האתרוג ישלח ל"סבא הקדוש". בינתיים הגיע גם שליח מהשרף ממאגלניצא ובתחנונים ממש ביקש שהאתרוג ימכר לרבו. המוכר היה נתון במבוכה. ברם, לאחר שקול דעת החליט למכור את

האתרוג ל"שרף" שהרי ה"שרף" הוא גם רבי וגם למדן.

כששמע ה"סבא קדישא" על החלטתו של מוכר האתרוגים ונימוקו, חלשה דעתו. עוד באותו יום חלתה בתו של מוכר האתרוגים, מחלה קשה ואנושה, ללא מזור ומרפא. בועה גדולה בדמותו של אתרוג צמחה לה על מצחה. בלבד הסכנה שבבועה זו, לא יכלה הנערה לצאת מפתח ביתה, מחמת בושה. צורת הבועה העלתה רעיון במוחו של מוכר האתרוגים שהקפדתו של ה"סבא קדישא" גרמה לו כל זאת! מיהר מוכר האתרוגים ונסע עם בתו לראדאשיץ. כשנכנס עמד בוש ליד הדלת, כאדם המכיר בחטאו, התפרץ בבכיה וביקש מחילתו של הרבי, על מעשהו.

קירבו ה"סבא קדישא" בחיבה והסביר לו: בל תעלה על דעתך כי הקפדתי על שהאתרוג נשלח אל ה"שרף" ולא אלי. בוודאי היה כ"שרף" זקוק לאתרוג כשם שאנכי זקוק הייתי לו. אולם כיצד הרהבת עוז לקבוע שה"שרף" גדול ממני בתורה? כלום שמעת אותנו וראית כוחנו בלימוד? כח התורה שבי הוא שהקפיד וגרם למחלת בתך. אחר סיפר לו כיצד רבי ישעיה מפשעדבארז שהחזוה מלובלין כינוהו: "ארון הספרים" שלי היה בא אליו ושואלו שאלות בהלכה. סיכם ה"סבא קדישא" את דבריו: מעתה ואילך שמור פיך ולשונך מלדבר על צדיקי הדור. אחר לקח שמן וסך על המכה שבמצח הנערה. מיד נבקעה הבועה והיתה כלא היתה, בניגוד לכל חוקי הרפואה. בסעודת ההודאה שנערכה בווארשא השתתפו גם רופאי הנערה שלא יכלו להבין את החזיון הזה. רבים נסעו לאחר מכן לראדאשיץ כדי להכיר את בעל המופת והפכו לחסידיו.¹²

-

פעם בערב חג הסוכות בא המשמש אל הרה"ק **החזוה מלובלין זי"ע** ואמר לו שהסוכה כבר מוכנה להיכנס לשם - והרבי יכול לבוא לראותה. כאשר נכנס הרה"ק אל הסוכה, ראה את ה'שלאק' העשוי להגן מפני הגשמים. שאל את משמשו בענין, וענה, שצריכים לסובב ולמשוך החבל מלמטה ואז יפתח הגג מלמעלה. אורו פני הרבי מלובלין ואמר: "את זה אני אוהב מאוד, אז מען דרייט פון אונטען און עס מאכט זיך אויף פון אויבען..." - דהיינו שסובבים למטה בארץ ובשערי השמים נפתחים למעלה.¹³

כז. (הסבא הקדוש עמוד קע"ח. כח. גליון 'האספן' בעלזא. תשרי תשס"ו.

ושמחת בחגך.

"השמחה הנגזר והרקוד היא עבודה ודבקות בענין הא'להי."

אדמו"ר זי"ע היה חוזר הרבה על דברי רבי יהודה הלוי בספר הכוזרי (מאמר ב'):

"וכללו של דבר, כי תורתנו נחלקת בין היראה והאהבה והשמחה, תתקרב אל א'להיך בכל אחת מהנה. ואין כניעתך בימי התענית יותר קרובה אל הא'להים משמחתך בימי השבתות והמועדים - כשתהיה שמחתך בכונה ולב שלם. וכמו שהתחוננים צריכים מחשבה וכוונה - כן השמחה במצוותו ובתורתו צריכים מחשבה וכוונה, - שתשמח במצוה עצמה, מאהבתך המצוה בה, ושתכיר מה שהטיב לך בה, וכאלו אתה בא באכסניתו קרוא אל שלחנו וטובו, ותודה על זה במצפון, ובגלוי. ואם תעבר בכ השמחה אל הנגזר והרקוד - היא עבודה ודבקות בענין הא'להי..."

המקובל האלקי רבי אליעזר אזכרי זצ"ל בספר חרדים כותב וז"ל:

"התנאי הרביעי" - **"השמחה הגדולה במצוה.** - דכל מצוה ומצוה שתודמן לו - דורנא הוא דשדיר ליה קודשא בריך (-מתנה היא שהקב"ה שולח לו). ולפי רוב השמחה - יגדל שכרו. וכן גילה הרב החסיד המקובל מוהר"ר יצחק אשכנזי זצ"ל [האריז"ל] לאיש סודו, שכל מה שהשיג שנפתחו לו שערי החכמה ורוח הקודש, (-הוא) בשכר שהיה שמח בעשיית כל מצוה שמחה גדולה לאין תכלית. ואמר, דהיינו דכתיב (דברים כח, מז) 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל', פירוש 'מרוב כל' - (-שהיה המצוה חביב אצלך יותר) מכל מיני תענוג שבועלם, ומכל זהב ופז רב, ואבנים טובות ומרגליות."

השמחה בחג הסוכות משפיעה שמחה על כל השנה כולה והיא כלי מחזיק ברכה.

כט. בראשית דבריו שם כותב בעל החרדים: "יש לי להקדים כל התנאים שאדם צריך לזוהר בכל מצוה ומצוה לעשותה כהלכתה, כדי שתקובל לרצון לפני מלכנו יוצרנו יתברך, ולא ניעול בכיסופא לעלמא דאתי."

חג הסוכות בנוסף להאוצר הרוחני הגדול שיש בה, טמונה בה גם כח וסגולה מיוחדת, והיינו כשמה 'חג האסיף' 'זמן שמחתנו' 'לאסוף' ולמלאות אסמינו ואמתחותינו במידה טובה של שמחה דקדושה שילווה אותנו על כל השנה הבעל"ט. 'שמחת בחגך' - אם תשמח בעצם החג, אז 'והיית אך שמח' תזכה לרוב שמחה כל השנה. - ליקוטים קצרים על מידת השמחה שאדמו"ר זי"ע היה חוזר עליהם.

על ידי שמחה של מצוה כראוי בשמחת בית השואבה זכה יונה בן אמיתי ליהפך מאיש פשוט לדרגת נביא ה', כמבואר בירושלמי סוכה (פ"ה ה"א): "א"ר יונה: "יונה בן אמיתי מעולי רגלים היה, ונכנס לשמחת בית השואבה ושרתה עליו רוח הקודש. - ללמדך שאין רוח הקדש שורה אלא על לב שמח, מאי טעמא (מלכים ב ג): "והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלהים".

מידת השמחה הוא אחד מהענינים שחסידות שמה עליה דגש חזק. הרה"ק רבי אהרן הגדול מקרלין תלמיד המגיד מעזריטש זיע"א היה אומר: **"עצבות איז דאך ניט קיין עבירה, אבער דעם טמטום הלב וואס עצבות פארשטעלט, קען ניט פארשטעלין דיא גראבסטע עבירה."** עוד אמר: **"דיא גימיינסטע שמחה וואקסט פון קדושה."** (- עצבות איננה עבירה, אבל טמטום הלב שהעצבות גורמת אין העבירה הגדולה ביותר יכולה לגרום. השמחה הכי גרועה צומחת ומושרשת בקדושה).

הרה"ק המקובל האלקי רבי הערש'לע מזידיטשוב זיע"א ב' 'עטרת צבי' היה מפרש הפסוק 'עבדו את ה' - בשמחה', פי' שעצם זה שיהודי שמח נחשב בשמים לעבדות ה'. **הצדיקים לבית סלונים זיע"א** היו מפרשים מאה"כ: כי בשמחה תצאו, ובשלוש תובלון, שעל ידי שמחה אפשר לצאת מכל המיצרים (רוחניים וגשמיים), ועל ידה ניתן גם להגיע לשלימות ממש בעבודת השם יתברך.

השמחה היא גם צינור וכלי מחזיק ברכה לשפע פרנסה טובה. השם הקדוש חת"ך שמסוגל לפרנסה ויוצא מסופי תיבות פותח את ידיך (גם גימ' 'ומשביע') מרומז גם בסופי תיבות של הפסוק בחג הסוכות - והיית' אך' שמח, כי השמחה ופרנסה קשורים זב"ז, ועצם מידת השמחה שיהודי נמצא במצב רוח טוב מסוגלת לפתוח לו שערי פרנסה^ל. וברגש קודש היה אדמו"ר זי"ע חוזר את מה שאמו הרבנית הצ' לאה פראדיל נ"ע היתה חוזרת מה ששמעה בילדותה מאבדה"ק לבית ידיטשוב זצ"ל **"אז דארט ווי ס'איז דא שמחה, דארט רוהט די שכינה הק'..."** -

ל. והיה שאמרו אם קצת קשה לפעמים ענין השמחה אבל "וואס טוט מען נישט פאר פרנסה".

במקום שיש שמחה שם שורה השכינה הקדושה.

-

התלהבותו של הרבי ר' בונם מפארשיסחא זיע"א מגודל קדושת הסוכה.

שמעתי מחברי מה שאירע זה פעם אחת לאדמו"ר הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע בילדותו כאשר היה סמוך על שולחן חותנו הנגיד ר' משה איסר ווערגיר ז"ל בסוכות, והיה הרר"ב מנשק מחיצות הסוכה והרצפה, וכמה רקודין ומחולות עשה מגודל הלהב אש שהיה בוער בקרבו, ולא היה נודע עדיין כי לבו נוטה לחסידות. ופתאום התחיל לרוץ ולצעק ולנשק המחיצות והרצפה עד כי היה נראה כמשתגע ח"ו ממש מרוב התבערה עד שנח, ומאז והלאה נודע שהוא מהכת החסידים הגדולים.^{לא}

-

באחת השנים, בחול-המועד-סוכות, כאשר הסב הרה"ק מגור ב' לב שמחה זיע"א עם הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, אשר בא לערוך את ביקורו המסורתי בסוכת רבינו, נענה הרבי בתוך השיחה ואמר:

"על הסוכה שורה שם הוי"ה ברוך הוא!"

ופנה אל רבי שלמה זלמן והוסיף: "הכי אינכם רואים?!"

באותו הרגע, התייצב רבי שלמה זלמן על רגליו בחיל ובמורא, וניצב כך מספר דקות בדומיה, לאחר מכן שב והתיישב והמשיכו בשיחה.^{לב}

-

אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו, ורצית בנו, ורוממתנו מכל הלשונות, וקדשתנו במצותיך, וקרבתנו מלפני לעבודתך, ושמוך הגדול והקדוש עלינו קראת.

תביעת החזון האיש מבחור ישיבה.

בחור ישיבה א' שהיה נכנס תכופות לביתו של מרן החזון איש זצוק"ל היה לו קצת נטיה לעצבות וחוסר שמחת החיים. החזון איש היה מעודד אותו תמיד להיות

לא. הרה"ק רבי שמואל שינאווער זצ"ל, 'רמתיים צופים', תדב"א. לב. ס' 'לבם של ישראל'.

מרוצה ושמח בחלקו והכניס בו רוח חיים. פעם א' אחרי החגים חזר הבחור לבני ברק וכדרכו נכנס אל החזון איש, שאל אותו החזון"א: הייתם שמח במשך החג? הבחור הביט על החזון איש כמתמיה... אמר לו החזון איש: "ווי פרייט זיך דאס נישט א יוד מיט 'אתה בחרתנו מכל העמים...'"

"חזק בתורה וקניניה, ותהא דעתך נוחה תמיד בחכמתך, ולבך שמח בשעשועי התורה. ועיקר העבודה בשמחה, כי באמת אין כל עצב בעולם למי שמכיר אור האורות של האמת." (קובץ אגרות לו). "התחזק בלמודך והט לבך תמיד אל השמחה, אשר מתוך השמחה שורה שפע חכמה מעל." (קוב"א ב' ט').

-

וְהָשִׁיבוּ שְׁלִישׁ¹² בְּשֵׁם דֵּר מַעֲנִיִּים, הַתִּיצֵב וְהָכֵן לָךְ מוֹל נֶגֶף אֲבָנִים, דָּם וְצִפְרָדִּים וְעֵרֹב עֲדִים נְכוּנִים, וְחִילִים קִטְנִים הַמְּכֻנִּים כָּנִים. (יוצרות ל'עזרת', שבת חול המועד סוכות).

הגאון המקובל רבי משה יאיר וויינשטוק זצ"ל הראה פעם לאדמו"ר זיע"א כשהיה צעיר, איך שהפיוט בשבת חול המועד מתבטא אודות הכינים במצרים איך שמלאו את רצון השם יתברך כמו 'חיילים' - והפליא את הדבר...

-

והראנו בבנינו ושמחנו בתיקונו.

אדמו"ר זיע"א היה מהדר ליטול חלק בבנין הסוכה, והיה מניח את הסכך על הסוכה. היה מכוון בהנחתו שיהיו הקיינעס מכוונים באופן שיהיה כמה שיותר צל. והיה, כשהסכך כבר כיסה שיעור סוכה ז' על ז' טפחים, היה אומר בשמחה: "אה! ברוך ה' מיר האבן שוין א כשר'ע סוכה". היה אומר שהנוי הראשון בהסוכה הוא להשתדל שיהיה כמה שיותר 'כעין תדור' - מקום נעים, נקי ומסודר וכו'. היו תולים בסוכה גם שמן זית קמח ויין, והשתמשו בהם אחרי החג לצרכי מצוה, לנר חנוכה, לחם משנה, וקידוש היום של שבת.

-

פעם נכנס ידידו של הרה"ח רבי משה אברהם ברזובסקי זצ"ל (-אביו של ה'נתיבות שלום' זיע"א) אל תוך סוכתו בבאראנוויטש, וראה איך שיש לו

מערכת חימום והסקה בתוך סוכותו - לחמם את הסוכה מהקור הנורא שהיה מצוי בליטה כבר בתחילת תקופת תשרי. התרעם החסיד ואמר: "משה אברהם... מותרות?! כלומר לוקסוס כזה אינו מתאים ל'חסידישע איד'. ענה לו רבי משה אברהם במאור פנים ואמר: "ניין, ניין, אט דאס איז דער מצוה - תשבו כעין תדורו..."

-

ארבע מינים - אז ירננו עצי היער.

אדמו"ר זי"ע היה אומר שמבואר בירושלמי (סוכה פ"ג ה"א) שלולב היבש פסול משום לא המתים יהללו י"ה [דיבש הוי כמת]. ואמר, שרואים מזה, שעם נטילת הארבע מינים אנו מהללים ומשבחים להשי"ת.

-

חסידים ואנשי מעשה היו מרקדים לפניהם באבוקות של אור שבידיהן, ואומרים לפניו דברי שירות ותשבחות. (סוכה נג).

תנו רבנן: "יש מהן אומרים 'אשרי ילדותנו שלא בישה את זקנותו' - אלו חסידים ואנשי מעשה. ויש מהן אומרים: 'אשרי זקנותנו שכפרה את ילדותנו' - אלו בעלי תשובה. - אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב וימחול לו.

תניא: "אמרו עליו על הלל הזקן, כשהיה שמח בשמחת בית השואבה, אמר כן: "אם אני כאן - הכל כאן, ואם אני כאן - מי כאן." הוא היה אומר כן: "למקום שאני אהב - שם רגלי מוליכות אותי. אם תבא אל ביתי - אני אבא אל ביתך, אם אתה לא תבא אל ביתי, - אני לא אבא אל ביתך, שנאמר: 'בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך'.

-

הרה"ק רבי אבהם חיים מזלוטשוב ב' 'אורח לחיים' בשם דודו רביה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע א.

דהנה אמרו חז"ל (סוכה נ ע"ב) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, - מזה מוכח שהאדם מחויב לחשוב עצמו כאין ממש, ואם ח"ו יהיה לו איזה התנשאות, אזי אין הקב"ה עוזרו, כי אין אני והוא

יכולין לדור וכו'.

וכמו ששמעתי ממורי הקדוש ג"כ בפי' דברי הגמרא שם 'כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו' - היינו, שנדמה לו בדעתו שהוא גדול מחבירו, אז באמת גם יצרו גדול מיצרו של חבירו. ובוזה פירש גם הגמרא שם (נב). צדיקים נדמה להם כהר גבוה ורשעים נדמה להם כחוט השערה הללו בוכין והללו בוכין וכו', ומקשין העולם למה הצדיקים בוכין, ולפי הנ"ל אתי שפיר שמאחר שהצדיק רואה שהיצה"ר שלו כהר בודאי היה לו איזה התנשאות על כן הם בוכין עכת"ד הקדושים.

-

חביבות והידור מצוות.

"זה אלי ואנוהו" - התנאה לפניו במצות, עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה. (שבת קלג:): **אדמו"ר זי"ע** היה אומר משם הגאון הצדיק רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל שדיקדוק המצוות שהצטיינו בה במיוחד נקיי הדעת שבירושלים של מעלה הגיע מרוב חביבות המצוות שבערה בהם, ולכן רצו להדר ולקיים כל מצוה בתכלית השלימות.

[וע' דברי קדשו של רבינו הרמח"ל זצ"ל ב'מסילת ישרים' (פרק יח) בביאור מדת החסידות שכתב וז"ל: **"הנה שרש החסידות הוא, מה שאמרו ו'ל' (ברכות יז), 'אשרי אדם שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו'". והענין הוא, כי הנה המצוות המוטלות על כל ישראל כבר ידועות הן, וחובתן ידועה עד היכן היא מגעת. אמנם מי שאוהב את הבורא יתברך שמו אהבה אמיתית, לא ישתדל ויכון לפטר עצמו במה שפבר מפרסם מן החובה אשר על כל ישראל בכלל, - אלא יקרה לו כמו שיקרה אל בן אוהב אביו, שאילו גלה אביו את דעתו גלוי מעט שהוא חפץ בדבר מן הדברים, כבר ירבה הכן בדבר ההוא ובמעשה ההוא כל מה שיוכל. ואף על פי שלא אמרו אביו אלא פעם אחת ובחצי דבור, הנה די לאותו הכן להבין היכן דעתו של אביו נוטה, לעשות לו גם את אשר לא אמר לו בפרוש, פיון שיוכל לדון בעצמו שיהיה הדבר ההוא נחת רוח לפניו, ולא ימתין שיצוהו יותר בפרוש או שיאמר לו פעם אחרת.**

והנה דבר זה אֶנְחֵנוּ רואים אותו בְּעֵינֵינוּ, שְׁיֹלֵד בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בֵּין כָּל אוֹהֵב וּרֵעַ... בֵּין כָּל מִי שֶׁהֵאָהֱבָה בִּינֵיהֶם עֲזָה בְּאַמָּתוֹ, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: "לֹא נִצְטוּיִתִי יוֹתֵר, דִּי לִי בְּמָה שֶׁנִּצְטוּיִתִי בְּפִרוּשׁ...", אֲלֹא מִמָּה שֶׁנִּצְטוּיָהּ - יְדוּן עַל דַּעַת הַמְצוּהָ, וְיִשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת לֹא מִדָּה שְׁיוּכָל לְדוֹן שְׂיִהְיָה לֹא לְנִחָת.

ובפרק י"ט בביאור חלקי החסידות כותב וז"ל: "החלק הראשון שֶׁבְּרֵאשׁוֹן, הוּא בְּמַעֲשֵׂה שֶׁבֵּין אָדָם לְמָקוֹם, וְעֲנִינוּ, - קִיּוֹם כָּל הַמְצוּת בְּכָל הַדְּקוּקִים שִׁבְהֶם עַד מָקוֹם שִׁיד הָאָדָם מִגַּעַת, וְאֵלֶּה הֵם שְׁקָרָאִים חו"ל "שִׁירֵי מְצוּהָ", וְאָמְרוּ (סוכה לח), "שִׁירֵי מְצוּהָ מַעֲבִים אֶת הַפְּרַעְנוֹת", - כִּי אֵף עַל פִּי שְׁגוּף הַמְצוּהָ נִשְׁלַם זוּלָתָם, וְכָבֵר יֵצֵא בְּזָה יְדֵי חוּבָתוֹ, הֵנָּה זֶה לְכָל הַמוֹן יִשְׂרָאֵל, אֵף הַחֲסִידִים אֵין לָהֶם אֵלָּא לְהִרְבוֹת בְּהִשְׁלָמָתָם וְלֹא לְמַעַט בָּהֶם כָּלָל..."

-

בסוכות תשבו שבעת ימים.

אדמו"ר הזקן מוהרפ"ד זי"ע היה מדהדר מאוד במצות ישיבת סוכה. פעם הגיע לבקרו אדם מסויים ורבינו לא רצה לקבלו בסוכה עצמה, וקבל את האורח בבית. אבל מכיון שהיה אדמה"ז נוהג לא לשבת חוץ לסוכה, לכן נשאר לעמוד למשך כל שעות הביקור, ורק כשהלך לו האורח חזר רבינו את הסוכה.

-

שמיני עצרת - מיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן

הסאטמאר רב זי"ע א"ב דברי יואל היה רגיל לבקר אצל אדמו"ר רבינו משה זי"ע א"ב כשהיה גר בוויילאמסבורג בחול המועד סוכות, בשעה שרבינו היה עורך סעודת הלילא לכבוד זקינו הק' היהודי הקדוש מפרשיסחא זי"ע א"ב שחל ב"ט תשרי.

פעם אחת עלה על השלחן הנושא המנהג של הרבה חסידים שנוהגים שלא לאכול סעודת יום טוב של שמיני עצרת תוך הסוכה, והלא מבואר בגמרא סוכה (דף מז.) "והלכתא, מיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן".

אדמו"ר מוהר"מ זי"ע אמר שיש לו ספר מהגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע א"ב בשם "משיב צדק" שבה מאריך ליישב את מנהג החסידים. ביקש ממנו

הסאטמאר רבי אם אפשר לו לשאול את הספר למשך זמן. אדמו"ר מוהר"מ התמהמה קצת לפני שענה, והרבי הבין את כוונתו שרבינו מפחד שהספר – שהיה בימים ההם יקר מציאות – לא יוחזר לו. אמר לו הרבי "איך קען דא מעיין זיין אין די ספר..." והביאו לו את הספר.

אדמו"ר זי"ע היה משתומם איך שהסאטמאר רב עבר על כל הספר בישיבתו שם, ואח"כ גם דן עם היושבים שם על מה שכתוב בספר, הגם שהספר הוא תשובה עמוקה להלכה, ומלאה עם מראה מקומות מש"ס ופוסקים. [אדמו"ר מוהר"מ היה לו אוצר הספרים עם הרבה ספרים והיה משאיל אותם להסאטמאר רב בחפץ לב, אבל היות שביטול של הרב היה פתוח לרבים היו הספרים נעלמים שם ולא חוזרים. ולכן ספר 'יקר מציאות' שאין לה תמורה חשב קצת לפני שהוציא אותו מתחת ידו.]

-

אם אעלה על ערש יצועי – עד אמצא מקום לה'.

אדמה"ז מוהרפ"ד זי"ע לא רצה לישון מחוץ לסוכה אפילו כשירדו גשמים ועל פי דין פטור מן הסוכה. (ויש אומרים שהשתמש בזה כעצה נגד הקור שהיה קשה לו.) ולכך עשה מעל מיטתו בהסוכה אוהל קטן שאין גגו מגיע לשיעור טפח, על דרך 'נקליטי המטה' (ע' סוכה דף י.) עשוי מסחורה מיוחדת, וכך היה יכול לישון בסוכה אפילו כשירדו גשמים.

-

"רבי ברכיה בשם רבי חייא בר בא: 'לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהן בדברי תורה'."

ירושלמי שבת פרק טו הלכה ג

ספר תולדות אדם פרק ט – תולדות של הגאון הגדול רב זלמלה מוואלאז'ין זצ"ל.

ספר לי ר' לייב בן ר' בער מווילנא: פעם אחד ראה אביו רבי בער את הצדיק **רבי זלמן** שהוא הולך בבית 'אחת הנה ואחת הנה' כדרכו, והיה לומד ושונה דבר אחד מדברי התורה בחשק נפלא ואהבה נמרצת, ובקול צלול נעים וערב לאוזן

שומעת - עד שהיה מעורר אהבת ה' וחפץ חכמה ומוסר בנפש השומע, קרא ושנה ושלש את הדבר הזה עד עשרים פעמים ועד חמשים פעמים ועד מאה פעמים עד כי חדל לספור, - והכל בשמחת לבב ובאהבה עזה יתירה אשר כל בעל לשון ילאה לספר אותה.

ורבי בער עומד כמשתאה מחריש ומתפלא ויאמר בלבו: "תורה תורה מה עזה אהבתך בלב ר' זלמן אש אוכלת את". אחר כך אחז בימין הצדיק ואמר לו: האח נפשי ובשרי, השבעתי אותך בחיי האהבה הנמרצת בינינו שתגיד ותאמר לי עד כמה פעמים שנית על למודך בדבר הזה? וכאשר ראה רבי זלמן שרבי בער מפציר אותו בחזקת היד ומשביע אותו שלא ישמיע לאזנו רק דברי אמת, ענה ואמר לו: "אמת ואמונה - לערך עד שני מאות וחמשים פעמים חזרתי עליו..."

כתוב בס' מנוחה וקדושה (שער התורה סי' ד') וז"ל: "ושמעתי בדיקת החסיד הגר"א מווילנא זצ"ל (-למי שרצה לקבלו לתלמיד חבר, ורצה לעמוד אם נזדככה נפשו לטעום מתיקות התורה) שהיה מצוה עליו לחזור על ענין אחד הרבה פעמים, ואם כל מה שהיה מרבה החזרה היתה מתגברת חמדתה בלבו יותר ויותר לחזור בלא הפסק בזה היה מוצא חן בעיניו להתקבל אצלו."

-

ובנענועי אותם תשפיע שפע ברכות מדעת עליו לנה אפריון למכון בית א' להינו.

הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע היה במדריגת רואה ואינו נראה, כמו שהעיד הגה"ק רבי שלום מקאמינקא זיע"א, כשהיה אצל הרה"ק בבעלזא איך שפעם בחג הסוכות אמר רבינו הלל לפני התיבה, ולא ראה את רבינו, רק את האתרוג והלולב בלבד. ופירש אז הרה"ק מקאמינקא את הכתוב (ויקרא כג) ולקחתם "לכם" ביום הראשון פרי עץ הדר וגו', שהאדם יבטל את כל עצמיותו לתוך ארבעת המינים.¹

-

פעם אחת בחג הסוכות כאשר לקח הגאון הקדוש מרן החתם סופר זיע"א את הלולב ואתרוג בידו הק' - ראו בניו איך שהחתם סופר היה עומד ומרחף

לד. כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל י"ג אורות' ח"א

באוויר. אחר כך שאלו לאביהם פשר הדבר, ואמר להם הרי כתיב 'ולקחתם לכם'
(-)עס שטייט דאך 'ולקחתם לכם'".^ל

-

"ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר דא אתרוג, דאיהי שכניתא, לבא, דאיהו
עקרא דכל אברין דגופא, דאינון תלת הדסים, ולולב ותרי בדי ערבה, לבא באמצעיתא,
ואברין סחור סחור ליה, ובגין דא אתרוג דא שכניתא, ודכי אוקמוה מארי מתניתין.
תיקוני זהר דף כט.

אל תבואני רגל גאווה עובדא

אחד מקרובי משפחתו התפאר פעם לפני הגה"ק רבי יחזקאל משינאווא זי"ע,
שיש לו אתרוג הדר ביותר. נענה הרה"ק ואמר: "הרי האתרוג שלך פסול".
הלה נחפז לביתו והביא את האתרוג ותיכף ומיד כשנטלו הרה"ק בידו משך מעליו
את הפיטמא והראה אך שהיתה נעוצה על ידי מחט.

לפשר תמידתו הסביר לו הרה"ק שמתוך גאות לבו הבין שלא יתכן שיש לו
אתרוג כשר. שהרי מזמינים לאדם אתרוג כפי מעשיו, ואם הוא מתגאה שאז
הוא 'כאילו עובד עבודה זרה' הרי זה סימן שיש לו אתרוג פסול. כי אתרוג כשר
מביא לידי שפלות והכנעה כידוע שאתרוג ר"ת אל תבואני רגל גאווה.^ל

-

בחג הסוכות בעת נטילת הלולב לפני התפילה בביתו היה הרה"ק מסאטמאר
זיע"א, שולח את משמשיו החוצה, וסגר את הדלת בעדו. וסיפר אחד
החסידים הוותיקים שזוכר בימים שהיה הרה"ק זיע"א דר בעיר סאטמאר אחר
חתונתו, ובימי חג הסוכות הסתגר הרה"ק זיע"א בסוכתו בעת נטילת לולב ולא
רצה שיראו אחרים עבודתו בקודש, ושני חסידים צעירים הרה"ח ר' חיים טיריהער
ע"ה והרה"ח ר' זלמן לייב שענהברוין ע"ה, מגדולי חסידי רבינו עמדו והציצו מן
החרכים בתוך הסוכה וראו שספר פתוח לפני הרבי, והיה מתנענע אצל הספר בכל
כוחו, וכאשר גמר רבינו את עבודתו הטמין את הספר בתוך הסוכה שלא ירגישו
ויצא מן הסוכה, ונכנסו החסידים שנפשם איוותה לדעת איזה ספר החזיק רבינו

לה. שיח זקנים" ח"ד. לו. הרה"ק מקלויזנבורג זיע"א. 'שפע חיים'.

בעת עבודתו, ולקחודו ממקום מחבואו וראו שזה ספר הכוונות להאריז"ל.

כמו כן העיד א' מהמשב"ק שראה פעם איך שהרה"ק מסאטמאר זיע"א הטמין את סידור האריז"ל תחת מעילו בעת אשר ירד לסוכתו לברך על הד' מינים. - בסדר הנענועים שבאמצע הלל בביהמדר"ר, מעולם לא היה לפניו סידור האריז"ל, אבל מ"מ היה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, ומארי דרזין בעלי קבלה העידו שניכר בכל תנועותיו שהם מכוונים ע"פ סודות האריז"ל, ועסק בעבודה זו כשעה שלימה, ובכל הזמן היו פניו הקדושים מכוסים עם הטלית, וכשהיה מתגלה לפעמים מעט היו נראין פניו לוהטים כאש. ומבין ריסי עיניו היו נוזלים דמעות.

כשהיה הרה"ק מסאטמאר זיע"א דר בירושלים בשנת תש"ו בא הרה"ק ר' **מרדכי חיים** (ר' מאטל) **סלאנים זצ"ל** לחזות בעבודת הנענועים של הרה"ק מסאטמאר זיע"א בחג הסוכות. ואמר אז, שאין זה חידוש מה שהרה"ק מסאטמאר זיע"א מכון בעת הנענועים כי הלא ישנם עוד אשר יודעין לכוון כוונות האריז"ל, אבל החידוש הוא מה שהוא יכול להעמיק במחשבותיו זמן ארוך כל כך (בלשונו: אז ער קען אזוי לאנג האלטן קאפ), וסיפרו אלו שראו את הרה"ק ר' מאטל זצ"ל שהיה עומד ומתבונן בעבודת הנענועים של רבינו ז"ל, ומעיניו זלגו דמעות מרוב התרגשות, ובאמצע הנענועים נתרגש ר' מאטל ואמר, "ער קלעטערט הויך" (-הוא מטפס ועולה בגבהי מרומים).¹⁵

-

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל היה מלמד לקח מהזהירות שנוהרים יראי ה' בקיום מצוות ד' מינים וכה דבריו:

"יש לשים לב ולהתבונן איך המדקדקים במצוות נוטלים את הלולב, באיזו מין זהירות יוצאת מהכלל הם אוחזים ומשגיחים היטב על ארבעת המינים כאילו היה זה מטמון יקר. ברור הוא הדבר כי הזהירות איננה כלל וכלל בשביל חשש של הפסד ממון, אלא ישראל קדושים הם ומרגישים חיבה עמוקה לארבעת המינים אשר על ידיהם הם מקיימים את מצוות ה'.

ואם כן על אחת כמה וכמה שחייב האדם ליתן אל לבו להוקיר את זולתו ולחבבו, ולזהור בכבודו של כל אחד ואחד פי כמה וכמה שהוא זהיר באתרוגו, כי הרי

עם האתרוג אין מקיימים מצווה דאורייתא כי אם זמן מועט, מזה שאין כן במצוות שבין אדם לחברו הרי אין שיעור ואין מספר להמצוות הרבות שיש בין איש לרעהו...^{לח}

-

שְׁתֵּהא חֲשׂוּבָה לְפָנֶיךָ מִצְוַת אֲרֻבָּעָה מִיָּנִים אֵלּוּ כָּאֵלּוּ כְּוִנָּתִי בְּכָל הַכְּוִנּוֹת שֶׁכְּוִנּוּ בָּהֶם אֲנִשִּׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה.

הרה"ק בעל 'דברי חיים' מצאנו זי"ע סיפר פעם איך ש'בן כפר' אחד היה עושה הנענועים עם הלולב. וכה היה אומר: "יש לי שונאים בצד זה, וכמו כן בצד זה, וכן בכל הצדדים, ואני מקווה להשם יתברך שהוא בשמים ממעל שיהיו כולם למטה באדמה...".

ואמר הרה"ק מצאנו זי"ע א שדברים הללו הם באמת מכוונים לכוונת הנענועים מהאר"י ז"ל. כי ענין שנה הוא לשון שינה שבכל משך השנה ישינים מתורה ומצות, לזאת בראש השנה הרמוז הוא 'עורו ישינים מתרדמתכם' (רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד) והתקיעות הם בחינת התעוררות לכד בלי שום כח הדיבור, כאדם שמעיר עצמו משנתו ומתעורר וצועק 'אוי אוי' בלא דיבור. וכשבא יום כיפורים אזי מעמידים את הדעת, ויש לו חרטה על העבר ומקבל על להבא שלא יחטא, אבל הוא בלי עשייה. ובחג הסוכות כשנוטלים הלולים והאתרוגים אזי ע"י עשייה ממשיכים על עצמו המידות הטובות היינו אהבה ויראה, ומשליכין המידות הרעות שנבלעו בקרבו במשך כל השנה, וזה הוא כוונת האר"י. וזה הוא הכוונה כדברי 'בן הכפר'.^{לט}

-

הרה"ק רבי משה מרדכי מקוברין זצ"ל.

ושמחתם לפני ה' אלקיכם (ויקרא כג, מ). מזה גופא יהיה לכם שמחה - אין צריך קונצ'ן ופשעטלאך ושום התחכמות - הקב"ה שהוא אחד יחיד ומיוחד וברא את הכל רוצה בשמחתנו.

שמחה הוא דבר גדול ויקר מאד, אבל הוא קשה גם כן להשיגו. סוכות הוא זמן שמחתנו, ורוצה הקב"ה שיהיו שמחים, אבל הוא קשה, לכך נתן לנו

לח. הליכות שלמה, ח"ב. לט. כתי"ק הרה"ק רבי סיני מז'מיגראד זי"ע "חמדה גנוזה".

תחילה ר"ה עשיית ויו"ב על מחילה וסליחה, ואח"כ יכול להיות זמן שמחתנו.

מעשה שארע בחג הסוכות, כשהגיע הרה"ק מקלויזנבורג זיע"א לגיל "קטן היודע לנענע" ואביו רכש עבורו ד' מינים. כיון שהגיע לברכת "הלל" ועשו הקהל נענועים בלולב ואתרוג כדת היום, הבחין האב בבנו שהאריך מאוד בנענועים, וחקר לדעת פשר דבר, "הא תינח מי שבקי ביחודים ובכוונות הארז"ל" שאל אותו "אבל סתם ככה להאריך?!"

השיבו הילד בתמימות: "אבא, הלא גם לי יש כוונות... כשאני מנענע לצד ימין הריני מכוון לבטל יצר הרע וקטרוגים מאחינו בני ישראל השרויים בצד רוח זו בעולם, וכשאני מנענע לשמאל כוונתי לבטל כח השטן ולהמתיק הדינים מעל אחינו ב"י השרויים ברוח האחרת, וכן בשאר הצדדים. ואני מבקש מהרבש"ע שיקבץ נדחינו ופזורינו מארבע רוחות השמים, וישפיע לכולם ממוזלא עילאה כל מחסוריהם בגוף ובנפש, ואת כל הדינים והפורעניות ישליך על שונאיהם של ישראל... אם כן למה ואיך אקצר בנענועים..."

וכשמוע אביו הרה"ק רבי צבי הירש מרודניק זי"ע את תשובתו וראה עד היכן הדברים מגיעים - החריש לו, ואביו שמר את הדבר...^מ

-

אחד מתלמידי הגאון החסיד המשפיע רבי אליהו ראטה זצ"ל מעיד:

"בעת שעליתי בחוה"מ סוכות אל הכותל המערבי, כנהוג, פגשתי את הגה"ח רבי אלי' רוט זצ"ל".

"הצטרפתי אליו בדרכו חזרה רגלי מהכותל - עלי לציין כי היה תענוג רוחני מיוחד להתלוות אליו ולשמוע, תוך כדי הליכה במתינות, צעד אחר צעד, את שיחותיו הלבביות מלאות תוכן בחיות ובנעימות, שמעולם לא נס ליחן ולא איבדו מרעננות, הוא הצליח להכניס את האנשים המלוים אותו לאוירה נעלה מיוחדת".

מ. ספר "לפיד האש".

"הדרך חזרה מהכותל ארכה יותר משעה. היתה זאת שעה של קורת רוח נפלאה - 'זמן שמחתנו'. הגענו הביתה, לאחר דרך ארוכה מרתקת רווית תוכן רוחני עילאי. הוא נכנס לסוכה בחרדת קודש, והחל לדבר מקדושת הסוכה".

"הוא נעמד על עמדו ודיבר בהתלהבות על כך שהסוכה מרמזת לענינים נעלים ונשגבים, אמנם בחצוניותה מורכבת היא מכמה דפנות ועלים על גביה, אך בפנימיותה היא קודש קדשים. צורתה מיוסדת ומושגת על שמות קדושים נוראים של הקב"ה, ריצפת הסוכה היא 'שם' זה, 'וד' הדפנות הם 'שמות' אחרים, ואילו הסכך מגונן עלינו מכל רע וטומאה, כאמא המגנה ומסוככת על בניה..."

"ראית פעם תרנגולת שיש לה אפרוחים קטנים כיצד היא מכסה אותם בכנפיה?... ובכן, הקדוש ברוך הוא, בקדושתו העליונה וברחמי המרובים מסכך מלמעלה, בבחינת על גוזליו ירחף, כאותה תרנגולת המרחפת על צאצאיה ומגוננת עליהם מכל רע..." "תוך כדי השיחה הנלהבת - פנה אלי מידי פעם: 'האם אתה חש ומבחין בקדושה הזאת? ואם כן איך אפשר לצאת מהסוכה? איך אפשר בסוכות לילך למקום כלשהו זולת הסוכה?...' "אגב, כדאי לציין כי סוכתו של ר' אלי' היתה דלה ועניה מבחינתה החיצונית. היא הכילה בסך הכל מיטה ישנה, שולחן ישן נושן וכסאות עתיקים. אעפ"כ חשו אורית קדושה מיוחדת בסוכתו. הרגישו שהוא חי את הסוכה וקדושתה".

"אל לנו לשכוח 'שצילא דמהימנותא' פירושו צילו של הקב"ה, צילה של האמונה הקדושה! - דיבר בהתרגשות, האם יש לנו השגה בזה?!"

"תוך כדי כך החל לדבר ולהוכיח בענינים הנוגעים למעשה: צריך להזהר לא לדבר בסוכה הקדושה שום דיבור של חולין בעלמא, על אחת כמה וכמה יש להזהר כמפני האש לא להוציא מהפה שום דיבור שיש בו סרח של לשון הרע, או דברים בטלים ואסורים, ולהרבות בדיבור קדושה, בלימוד ותפילה בכל זמן שהותנו בסוכה הקדושה".

"נעימות מיוחדת חשנו בסוכתו הפשוטה של ר' אלי', שלמרות דלותה עיטרה בתמונות וקישוטים כפי שהשיגה ידו..."^{כא}

זכותא דמשה רעיא מהימנא.

אמרו רבותינו, כשהיה משה רבינו ע"ה רועה צאנו של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי ורץ אחריו עד שהגיע לחסות. כיון שהגיע לחסות נודמנה לו בריכה של מים, ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו אמר: אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא, עיף אתה, הרכיבו על כתיפו והיה מהלך. אמר הקב"ה, יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חייך אתה תרעה צאני ישראל, הוי ומשה היה רועה. (שמות רבה - פ"ב פס' ב').

בביתו של אדמו"ר מוהר"מ זי"ע היה שוהים כסדר הרבה אורחים ו'ארץ ישראל' יודעין, והיה ביתו פתוח לרווחה. פעם אחת אחרי חגיגת שמיני עצרת שמחת תורה בא יהודי אחד לבנו - אדמו"ר זי"ע, ואמר לו: "תדע לך, שלאביך יש רוח הקודש!..."

שאלו אדמו"ר זי"ע א: "האם אפשר לשאול את כבודו - מאי הוה? ענה לו האיש: "אני עובר כעת תקופה קשה בחיי, ובמשך כל החג היה לי מצב רוח לא טוב, ולא אמרתי דבר לאף אחד. והנה בהסעודה של שמחת תורה כשהגיע לברכת המזון כיבד אותי אביך הרבי לברך ברכת המזון על הכוס - בו בזמן שהיו מסובים שם מקובלים חסידים ואנשי מעשה - גדולים וטובים ממנו. תשומת לב זה של אביך עודד את רוחי והפיח בי רוח חדשה."

כאשר אדמו"ר זי"ע חזר הדברים לפני אביו, אמר לו אביו: "צו רוח הקודש קומט צו נוץ א ביסל שכל הישר..." והוסיף ואמר: "בשעת הריקודים של שמחת תורה שמתי לב שהיהודי הזה אינו משתתף בהריקודים בלב שמח, הרגשתי שחבילין דמעיקין מטרידים אותו, ולכן בסעודת החג כיבדתי אותו לעודדו ולחזקו..." -

ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה.

אדמו"ר זי"ע היה מספר ברגש איך שפעם אחת באשמורת הבוקר של שמחת תורה התעורר הגה"ח המקובל רבי משה יאיר וויינשטאק זצ"ל - שהיה

מתארח בבית אדמו"ר מוהר"מ זי"ע - להתפלל כותיקין, ושם לב שהרבנית לאה פראדל נ"ע עובדת במטבח בבישול המאכלים וכו'. שאל אותה הרמ"י: "רעביצין וואס טוהט איהר אויף אזוי פריז?" - למה אתם ערים כל כך מוקדם. ענתה הרבנית: "איך בין נאך אויף זייט נעכטן נאכט" - אני עדיין ערה מאתמול...".

-

מוהר"מ זי"ע היה אומר להרבנית הצ' לאה פראדל נ"ע שלא להתאמץ יותר מדי בסידור השולחן והמאכלים שיהי' בכל פרטיה ודקדוקיה - כי אם כן, יהיה קשה לה לקבל אורחים בתמידיות מחמת רוב הטירחא, ובכגון דא, כל מה דפשט טפי עדיף טפי.

-

אדמו"ר זי"ע היה אומר שהנטיה לחסד כבר קבלה הרבנית לאה פראדל בתור ילדה קטנה, כאשר אמה הרבנית רבקה ריבא נ"ע היתה שולחת אותה להביא אוכל למשפחות נצרכות בעיר זידיטשויב, והיתה הילדה לאה פראדל הולכת ומניח את החבילה ליד הדלת, דופקת על הדלת שידעו שיש אוכל, ובורחת לפני שפתחו, שלא לביישם. והיה מוסיף שחלק גדול מעיר זידיטשויב היתה מקבלת אוכל תמידים כסדרם מביתם. [במלחמת עולם השניה היתה המשפחה שולחת מזידיטשויב חבילות אוכל וכו' לש"ב הרה"ק רבי יהודה האדמו"ר מסטיטשין זצ"ל שהיה אז בגלות, ואחרי המלחמה העיד הרבי שחבילות אלו הם שהחזיקו אותנו בין החיים].

-

שישו ושמחו בשמחת התורה.

אדמו"ר זי"ע היה אומר בשם אביו **מוהר"מ זי"ע** שהחג נקרא 'שמחת תורה' דהיינו שהתורה הקדושה עצמה שמחה בזה שניתנה לכלל ישראל ולא לאומות העולם.

-

לא ימושו מפיד ומפי זרעך.

אדמו"ר זי"ע היה רגיל לחזור כמעט בכל שנה לפני ההקפות את דברי קדשו של בעל **יסוד ושורש העבודה**, וז"ל: **"המנהג בכל תפוצות ישראל עם קדוש לעטר הספרי תורה בכתרים ולהקיף עמהם ז' הקפות, והוא מנהג ותיקין, והובא גם בזוהר הקדוש ובתקונים וכו'.** וכבר הובא בספרים גודל מעלת האדם המרבה בכל מיני שמחות לפני הספר תורה שבזה מעורר גם כן למעלה בעולמות העליונים הקדושים שמחה וחדוה עצומה. - וכל הזהיר בשמחה של תורה ביום הזה, בטוח שלא יפסוק תורה מזרעו."

והיה אדמו"ר זי"ע מוסיף, שיתכן שההבטחה של היסוד"ה 'שלא יפסוק תורה מזרעו' של הזהיר בשמחה של תורה יש לה מקורות על פי סוד. אבל גם על פי פשט ניתן להסבירו, והוא, שכאשר הבן רואה איך שאביו שמח באמת עם התורה הקדושה, ומרקד עם התורה הק' בלב ונפש, מתברר ומתאמת בנשמת הבן שהתורה הקדושה הוא הדבר הכי טוב שיש בעולמו של אביו, ורוצה גם הוא לקחת חבל ולהיות חלק משמחה זו, ונכנס בו החשק והאהבה לדברי תורה.

-

שמיני עצרת ושמחת תורה - בזוהר הקדוש.

וביום השמיני עצרת, פר אחד איל אחד, הא אוקמיה מארי מתניתין, למלכא דזמין אושפיזין, לבתר דשלח לון, אמר לאלין בני ביתא דיליה, אנא ואתון נעביד סעודה קטנה, ומאי עצרת, כמה דאת אמר, (ש"א ט יז) זה יעצור בעמי, ולית עצר אלא מלכות. מסטרא דשכינתא עלאה עביד סעודתא רברבא, ומסטרא דמלכותא סעודתא זעירא.

ונוהגין למעבד ישראל עמה חדוה, ואתקריאת שמחת תורה, ומעטרין לספר תורה בכתר דיליה, רמז ספר תורה לתפארת, שכינתא עטרת תפארת. (זוהר ח"ג דף רנו:).

-

עבודת רבינו האריז"ל בשמחת תורה.

וראיתי למורי ז"ל [האריז"ל נזוהר מאד בדבר זה, להקיף אחר הספר תורה או לפניו או לאחריו, ולרקד ולשורר לפניו בכל יכלתו בליל מוצאי יו"ט אחר תפלת

ערבית, והיה מקפיד מאוד לעשות אז ז' הקפות שלימות, זולת ההקפות שלימות של יום שמחת תורה, אבל בענין ההקפות שביום לא נמצאתי עמו ולא ראיתי. גם ראיתי בליל מוצאי יו"ט שהלך לבית הכנסת אחר והקיף ז' הקפות, והלך לדרכו ומצא בית הכנסת אחרת שנתאחרו בהקפות וחזר להקיף עמהם. (שער הכוונות, דרושי חג הסוכות הקדמה) שישו ושמחו בשמחת תורה כי היא לנו עוז ואורה.

כאשר הגיע אדמה"ז זי"ע לאמריקה כמעט שלא היה ענין של שמחת תורה קיימת. המנהג הנפוץ היה שהיו מוציאים ספרי תורה ואומרים אנא ה' וכו' ומסובבים את הבימה פעם אחת בלי רקידה, וחוזר חלילה ז' פעמים. כל ענין ההקפות לקח כמה דקות בודדות.

אדמה"ז כשהגיע הנהיג ענין ההקפות כמו שנהוג אצל חסידים ואנשי מעשה עם כל החיות והברען ובעצמו היה מרקד בכל עוז לכבוד ולשמחת התורה. כשעבר לויליאמסבורג היו בחורים משיבת 'תורה ודעת' ועוד, מגיעים לראות המחזה הוד הקפות עם ניגונים וריקודים, ובכן צדיקים יראו וישמחו.

בחור אחד (ממדינת אשכנז) ניגש לאדמה"ז אחר ההקפות ושאל בתמימות: "למדניו רבינו, ידענו שמצוה לשמוח ולרקוד עם התורה, אבל פארוואס מוזין זי אזוי שוויצען" (-למה צריך מעלת כבודו לרקוד כ"כ עד כדי להזיע). ענה לו הרבי: איתא ברמב"ם (הל' סוכה פ"ח הט"ו) "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה, ובאהבת האל שצוה בהן, עבודה גדולה היא... ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה' שנאמר (שמואל ב' ו') והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה'."

וסיים אדה"ז: הרי שהרמב"ם מגדיר את שמחה בעשיית המצוה כ'עבודה גדולה': "און ביי אן עבודה גדולה שוויצט מען..." (כשעוסקים בעבודה גדולה - מזיעין...).

-

עליה לרגל וראיית פנים בעזרה ע"י קדושת הסוכה גם בהיותנו בגלות

פנים יפות פ' אחרי.

ויש להבין יותר מ"ש 'אחת שאלתי', - מפני שאחו"ל במסכת תענית (ה): בזמן שהיה מיתנא וכפנא אתרתי לא מצלינן.^{מב} ו[קשה] הנה אנחנו שואלים בראש

השנה ויוה"כ כמה וכמה בקשות? אך הענין, שכל הבקשות כוונתם לדבר אחד לעבודת השם יתברך ולקבל פני השכינה, שלא יהיה שום מניעה לעבודת השי"ת לקבל בשובע שמחות את פניו יתברך. וזה שאמר משה רבינו ע"ה בריש פ' ראה (יא, כז) 'את הברכה - אשר תשמעון' כנ"ל. וז"ש אף על פי שבקשנו כמה בקשות, - אחת היא - שכל הכוונה הוא 'שבתי בבית ה'.

ואמר: 'כי יצפנני בסוכו ביום רעה', - היינו בימי הגלות שנתגלה אור הצפון דקדושת הסוכה, ואמר: 'סתירני בסתר אהל', - היינו בית המקדש של מעלה, כמ"ש הר"ם אלשיך דאף שניטל כבוד מבית חיינו בית המקדש של מטה לעלות בגופינו כמו שאמר הכתוב (תהילים מב, ה) 'אלה אזכרה, ואשפכה עלי נפשי, כי אעבור בסך וגו'', מכל מקום נזכה במחשבותינו להעלות נשמתנו לקבל פני השכינה בבית המקדש של מעלה.

ויש לפרש הפסוק אלה אזכרה בראש השנה שהוא יום הזכרון, 'ואשפכה עלי נפשי' ביום הכיפורים שהוא יום שפיכת הנפש לפני ה', 'כי אעבור בסך' היינו בקדושת הסוכה, אדרה עד בית אלהים דהיינו בהמ"ק של מעלה דהיינו בקול רינה ותודה וגו'. ע"ש.

-

רמב"ם הלכות סוכה פרק ח

על מצות השמחה בחג סוכות

יב. אף על פי שכל המועדות מצוה לשמוח בהן - בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה, שנאמר: (ויקרא כג) 'ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים'.

וכיצד היו עושיין ערב יום טוב הראשון היו מתקנין במקדש מקום לנשים מלמעלה ולאנשים מלמטה, כדי שלא יתערבו אלו עם אלו. ומתחילין לשמוח ממוצאי יום טוב הראשון, וכן בכל יום ויום מימי חולו של מועד מתחילין מאחר שיקריבו תמיד של בין הערבים - לשמוח שאר היום, עם כל הלילה.

מב. הגמרא מביאה עובדא שפעם א' היה שעת צרה רח"ל שהיה מגיפה והיה גם מצב של רעב, ורצו להתפלל לבטל הגזירה, אבל לא ידעו על איזה צרה להתפלל שהרי הכלל הוא שאין מתפללים על שני דברים בתפילה אחת. ויעצו החכמים שיתפללו על עניני המזון, וזה יכלול את שני הצרות, - שהרי כאשר הקב"ה נותן מזון לאלו שהם חיים הוא נותן.

יג. והיאך היתה שמחה זו? החליל מכה ומנגנן בכנור ובנבלים ובמצלתיים, - וכל אחד ואחד בכלי שיר שהוא יודע לנגן בו, ומי שיודע בפה בפה. ורוקדין ומספקין ומטפחין ומפוזזין ומכרכרין כל אחד ואחד כמו שיודע, - ואומרים דברי שיר ותושבחות. ושמחה זו אינה דוחה לא את השבת ולא את יום טוב.

יד. מצוה להרבות בשמחה זו, - ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה - הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנן ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות, - אבל כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע.

טו. השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה, ובאהבת האל שצוה בהן, עבודה גדולה היא. וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו, שנאמר (דברים כ"ח), 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב, וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו - חוטא ושוטה. ועל זה הזהיר שלמה ואמר (משלי כה, ו) 'אל תתהדר לפני מלך, וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו - הוא הגדול המכובד העובד מאהבה. וכן דוד מלך ישראל אמר (שמואל ב' ו') 'ונקלותי עוד מזאת, והייתי שפל בעיני, ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה' שנאמר (שמואל ב' ו') והמלך דוד מפוז ומכרכר לפני ה'.

-

הסוכה והד' מינים במשנת הרמח"ל זיע"א

ספר דרך ה' ח"ד פ"ח.

ענין הסוכה והלולב הוא, כי הנה ענני הכבוד שהקיף הקב"ה את ישראל, מלבד תועלתם בגשמיות, שהיה לסכך עליהם ולהגן בעדם, - עוד היתה תולדה גדולה נולדת בהם בדרכי הרוחניות. והוא, כמו שעל ידי העננים ההם היו נמצאים ישראל מובדלים לבדם, ונשואים מן הארץ, כן היה נמשך להם^{מג} מציאות הארה המְשֻׁפָּנֶת אותם לבד - נבדלים מכל העמים, ומנושאים ומנוטלים - מן העולם הזה עצמו, ועליונים ממש - על כל גויי הארץ.

ודבר זה נעשה בשעתו לישראל, להגיעם אל המעלה העליונה הראויה להם, ונמשכת תולדתו זאת לכל אחד מישראל לדור דורים, שאמנם אור קדושה נמשך מלפניו ית' ומקיף כל צדיק מישראל, ומבדילו מכל שאר בני האדם, ומנשאו למעלה מהם, ומשימו עליון על כלם.

ומתחדש דבר זה בישראל בחג הסוכות על ידי הסוכה. ואור השם ב"ה מאיר על ראשם של ישראל ומעטירם. באופן שתהיה אימתם נופלת על כל אויביהם, על ידי נטילת הלולב ומיניו, והוא מ"ש: 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך [ויראו ממך]'. וכבר היו משיגים זה הענין בגילוי מיד, אילו לא היו החטאים מונעים אותו, אמנם על כל פנים מזדמן הדבר לצאת לפועל בזמנו.

ועל ידי פרטיות מצות הלולב בנענועיו והקפותיו, משתלם ענין זה, להתחזק שליטת השם ב"ה על ראשם של ישראל, ולהפיל אויביהם לפניהם ולהכניעם תחתם, עד שהם בעצמם יבחרו להיות להם לעבדים, והוא הענין שנאמר: 'אפים ארץ ישתחוו לך וכו', והלכו אליך שחוח כל בני מעניך וכו' - כי כולם ישתעבדו להם וישתחוו להם, לקבל על ידם אור מאור השם ב"ה השורה עליהם, והנה תושפל כל גאותם ויכנעו תחת ישראל, וישובו על ידם אל עבודתו יתברך. ולזה הולך כל ענין הלולב בפרטיו וכמ"ש.

-

קריאת התורה במועדים לחזק הארת קדושת החג ע"י כח התורה

המקובל הא' רבינו משה חיים לוצאטו זצ"ל בספרו דרך ה' (ח"ד פ"ח).

והנה צריך שתדע, שמן התיקונים הגדולים שסידרו הנביאים לישראל היה ענין הקריאה בתורה. וזה נכלל בשתי בחינות: האחת - קריאת ספר התורה על הסדר עד תומו, וחוזר חלילה על דרך זה. והשנית - קריאת פרשיות מיוחדות בזמנים מיוחדים (מגילה ל').

וזה, כי הנה ספר התורה הוא כלל מה שנמסר לנו ממנו יתברך להיותנו הוגים בו, שעל ידי זה תמשך לנו הארתו, [וכמ"ש בחלק א' ובחלק זה גם כן פרק ב']. והנה לקבל הארה זו בתמידות תקנו שנהיה הוגים בו בתמידות במקלותינו בתמידות על הסדר. וזה מלבד ההגיון הפרטי הראוי לכל אחד ואחד בפרטו. והנה על ידי הקריאה התמידית הזאת, מתמיד בנו אור הקדושה הזאת. וגם בזמנים

המיוחדים - כפי ענינם - ראוי שנקרא הפרשיות הנוגעות לענינים ההם, להחזיק הארת הימים, על ידי כח התורה, שהוא הכח היותר חזק שיש לנו.

-

רבותינו זיע"א נהגו לקחת הד' מינים ולנענע עוד הפעם סמוך לחשיכה בהושענא רבא - כעין 'קשה עלי פרידתכם' ממצוה חביבה זו. בשעה זו נהגו גם לאכול מיני מזונות, אריינצוכאפען (-לחטוף) עוד מצות ברכת 'לישב בסוכה' וישיבת סוכה דאורייתא. **אדמו"ר רבי משה זיע"א** היה מנשק את דפנות הסוכה לפני יציאתו, ויש מעידים שראו אותו מנשק גם את הסכך - כאשר למרות חולשתו הגדולה, עלה על השלחן בכדי להגיע אל הסכך ולנשקם.

-

עבודת הנענועים וההקפות אצל הרה"ק רבי אברהם מתתיהו משטיפנעשט זיע"א.

עבודתו הקדושה בנענועים, היה למעלה מדרך הטבע ולא כח אנושי כלל, כי עמד שחוח כמה שעות רצופים כמעט כפוף עד לארץ, והיה מכוסה בטליתו על פניו עד החגורה, ורק ידיו שאחז בהם הד' מינים היו מגולים, והכל ראו את אגלי הזיעה שנטפו מידיהו. (כ"ק האדמו"ר מריבניץ זי"ע, היה אומר שאף שאגלי זיעה היו נוטפים מידי מרן זי"ע אך עכ"ז האתרוג היה תמיד יבש). בשמחת תורה היה רוקד עם הספר תורה בשמחה עצומה אף בעת זקנותו המופלגת כאיש צעיר ועול ימים, ופניו צהבו כמלאך ד' צבאות, והיה לפלא בעיני כל רואיו.

-

עבודה זרה דף ג.

אמרו לפניו (-אומות העולם לעתיד לבוא): "רבונו של עולם, תנה לנו מראש ונעשנה". אמר להן הקדוש ברוך הוא: "שטים שבעולם, - מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת?! - אלא אף על פי כן מצוה קלה יש לי וסוכה שמד, לכו ועשו אותה.

ומי מצית אמרת הכי? והא אמר רבי יהושע בן לוי: "מאי דכתיב 'אשר אנכי מצוך היום' - היום לעשותם ולא למחר לעשותם. היום לעשותם ולא היום ליטול שכר. אלא, שאין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו. [ואמאי קרי ליה 'מצוה

קלה? משום דלית ביה חסרון-כיס]. מיד, כל אחד [ואחד] נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו, והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז, וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא, שנאמר, 'ננתקה את מוסרותימו, ונשליכה ממנו עבותימו'. מקדיר? והא אמרת 'אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו?!' - משום דישאל נמי זימני (דף ג:) דמשכא להו תקופת תמוז עד חגא, והוי להו צערא. והאמר רבא: 'מצטער פטור מן הסוכה', נהי דפטור - בעוטי מי מבעטי?! - מיד, הקדוש ברוך הוא יושב ומשחק עליהן, שנאמר: 'יושב בשמים ישחק'.

קהלת

אל תאמר שהימים הראשנים היו טובים מאלה.

קירבת ה' שייך כהיום ממש כמו בזמן הבית - אך אנו מבקשים את הגאולה למען כבודו יתברך.

פעם אחת בשמחת בית השואבה אחר הקידוש, פתח הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זיע"א ואמר כשואל: "היום מנסכים מים בסוכות?" - ויען בנו הרה"ק רבי ישראל זיע"א אל אביו: "השי"ת יעזור, שנזכה במהרה לנסך בבית המקדש ניסוך המים, כמו שהיה לנו ניסוך המים אז."

פתח הרה"ק רבי דוד משה ואמר: "לכאורה קשה על מאמר הפסוק "אל תאמר שהימים הראשנים היו טובים מאלה", - איך אפשר שלא לומר שהיו טובים, הלא באמת בימים הראשונים היה התגלות אלקית, והיה בית המקדש, וכהן גדול, והשראת השכינה בכללות ישראל. ועכשיו בעוה"ר חרבה עירנו ושמים בית מקדשנו, ובכל מקום נראה אך הסתרה לישראל בבחינת 'השיב אחור ימינו' (איכה ב, ג), ואיך שייך לומר שאין חילוק בין ימים הראשונים לימים האלה?"

אך באמת נחא, - דלענין יראת שמים ועבדות הבורא, באמת אין שום חילוק בין ימים הראשונים לימים האלו. דהלא אנו רואים בעת יציאת מצרים וקריעת ים סוף שהיה אז התגלות אלקית במדרגה גדולה כזו, עד 'שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא' (מכילתא בשלח פ"ב), ועם כל זאת הלא מצינו (זכריה י, יא) שעבר עוד בים 'צרה' רח"ל, והיה עמדם אז פסל מיכה ר"ל.

'ואחר כך בעת מתן תורה שעמדו ישראל במדריגה גדולה כזו, ששמעו באזניהם 'אנכי ולא יהיה לך' מפי הגבורה (מכות כד.), והיה התגלות כזו שכל העם

ראו 'את הקולות ואת הלפידים' (שמות כ, טו), ועכ"ז וויי, וויי [נעביר, נעביר], מה היה אחר כך, איך נפלו רח"ל ממדריגתם."

"כך" אחר כך בכל משך ימי הליכתם במדבר שראו בכל עת נסים והתגלות חדשים לבקרים, מענין המן, והבאר, וענני כבוד, ועם כל זה מצינו שנפלו בכל פעם רח"ל ממדריגתם."

והטעם הוא מחמת ש'זה לעומת זה עשה ה'", - ובעת ההוא, מחמת שהיה להם התגלות אלקית במדריגה גבוהה כזו, מטעם זה בעצמו היה להם לעומת זה גם התגבורת היצר גדול כל כך בתגבורת התאורה ר"ל, עד שלא יכלו לעמוד בנסיון. אף שהיה להם התגלות גדולה והשראת השכינה והיו דור דעה, עכ"ז לא מצאו כח לעמוד נגד תוקף תגבורת היצר הגדולה, ג"כ לעומת ההתגלות הגדולה, ונכשלו ר"ל.

ולכן אף שבזמן הזה אין שום התגלות ורק 'הסתר אסתיר' (דברים לא, יח), אבל עכ"ז, לעומת זה נחלש גם תוקפו של היצר שהיה אז, ולפיכך יכול אדם להיות צדיק וירא שמים בזמן הזה כמו בימים הראשונים.

וזהו שאמר שלמה המלך ע"ה "אל תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה" **לענין עבדות ויראת ה'**, - רק עיקר החילוק הוא, **שבימים הראשונים** שהיה התגלות אלקית היה **כבוד להבורא ב"ה**, ועכשיו מחמת ההסתרה הגדולה אין כבוד להשכינה.

ולכן צריך להתפלל לה' העיקר רק על גלות השכינה, ולבקש על זה שיגלה ה' כבוד מלכותו. אבל לענין עבדות הבורא ויראת ה' באמת אין שום חילוק. ולכן אמר שלמה המלך ע"ה, לבל יאמר אדם שהימים הראשונים היו טובים מאלה, וגם בזמן הזה יוכל אדם להשיג מדריגות מהיראת שמים כמו בימים הראשונים בעת ההתגלות.

-

והאלקים יבקש את נרדף (קהלת ג, טו). אמר אדמו"ר זצוקללה"ה זי"ע דהפירוש הוא כך: שאלקים יבקש את הנרדף שיחכה לו מעט, ובטח יושיע לו.^{מד}

מד. גופא דעובדא הובא בספר אשרי איש מהרה"צ ר' יעקב אשר רבינוביץ מברנוביץ: באחד מבתי

-

קשה עלי פרדיתכם - איך לעשות יום טוב כל השנה.

בסוף חודש תשרי בעיירת בראנאוויטש היו חסידי סלונים ממורמרים מאד על שכבר עברו כל הימים טובים - ימי עליה ברוחניות בצל קדשו של ה'יונגער רבי' רבי שלמה דוד יהושע זיע"א הי"ד, ועכשיו עוברים שוב לששת ימי המעשה לחורף הקשה לחיי היום יום בעניות ודחקות, - מאיגרא רמא לבירא עמיקתא.

פנה אז הרבי לחסידיה ואמר: **"ביי וועלכין מצב א איד געפונט זיך, ווען עס זאל זיין, אין וואו עס זאל זיין, - אז א איד גיבט אוועק פאר דעם אויבערשטן זיין רצון, אדער ער ברעכט אדורך א תאוה, איז דענסטמאהל א יום טוב... -**
בזה החיה והחזיק את העולם שאפשר לעשות יו"ט כל השנה...^{מה}

-

מהיכלו של הרה"ק רבי משה מקוברין זיע"א

פעם אחת אמר בלילה הראשונה של סוכות: **"הנה נראה אשר הכתלים של סוכה המה של עץ, והסכך המה עלי אילנות, - ובאמת המה הכל שמותיו יתברך, ואמר בשם מורו ז"ל אשר בהמצוה הזה נכנסים אנחנו עם הפאסטאלעס [היינו, עם המנעלים], היינו אוכלים ושותים וישנים הכל בהמצוה."**

-

הושענא שיחים לקוממה וגו' פרחים להעצימה וגו', קרים לזרמה (בסדר ההושענות). שיחים - השיח והדיבורים שאנו מדברים לפניך בתורה ותפלה, **לקוממה** להקם את השכינה מעפרא. **פרחים להעצימה** - לחזק את הפרחי כהונה ובני הנעורים לעבודת השם יתברך. **קרים לזרמה** - הקרירות בעבודת השם

המדרש של חסידי טשורטקוב היו חילוקי דעות בין הקהל, ונעשו כיתין כיתין. אדמו"ר הזקן מטשורטקוב הזמין אליו את ראש אחת הקבוצות לברר הענין, והלה אמר להאדמו"ר שהוא אינו הרודף אלא הנרדף. השיבו הרה"ק מטשארטקוב דמה שנאמר "אלקים יבקש את הנרדף" לא נאמר שיעזור לנרדף, אלא שהשי"ת מבקש ממנו שיתגבר על עצמו ויבוא לידי סליחה ופיוס. אח"כ קרא לראש הקבוצה השניה ואף הוא טען כי הוא הנרדף והשיבו הרה"ק מטשורטקוב כנ"ל, ועי' נעשה שלום על ישראל. (דברי דוד החדש).

אור.

מה. יהי

יתברך לזרמה להחם שתהיה ברוב חמימות ובהתלהבות הלב, ולא עבודה קרה בלא שום חיות חס ושלו.

הושענא נשיאים להסיע. אין אמת'ן איז 'ודבריו חיים וקיימים' - די אריין פיראכץ וואס עהרליכע אידען פיערן אריין אין אידין יש לו קיום לעולם, - נאחר עס קומען וואלקענעס אין פאר וואלקינען... דעריבער בעט מען **נשיאים להסיע** ויזרח לו השמש. [כך אמר בהוש"ר]. [האמת שדבריו חיים וקיימים, הדיבורים שהיראים והשלמים מפחים בתוך בני ישראל יש להם קיום לעולם, ורק שהעננים מעננים עליהם ולכן מבקשים נשיאים [היינו העננים] להסיע מעליהם].

-

בסוכות אמר: **"יעקב חבל נחלתו,** (בהיה"ר לפני הכניסה לסוכה) **כמו שפותלין החבל ואוגדים חוט באמצע אף שהחוט איננו טוב עם כל זה כשאוגדים יחד אזי מתחזק החבל, כן יאגדו אלו באלו ויכפרו אלו על אלו...**

-

מרן ז"ל סיפר על הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז' זי"ע שבערב סוכות ראה איש פשוט איש המוני נושא סכך לסוכה בכח גדול ועמל מאד. ופרץ הרה"ק רבי ברוך בבכיה גדולה, ואמר: **"עלי אין שום חידוש שאני עושה המצוה, - כי אני רואה נהורא עילאה בשמחת המצוה ומה זה חידוש, אך זה האיש הפשוט אינו יודע ומרגיש מאומה, רק לקיים מצות הבורא ית'... על כן אני מקנא אותו מאד..."**

-

סיפר מרן על עצמו: "פעם אחת בהושענא רבה האב איך מער ניט גיהאט וויא א שטיקל ברויט. האב איך גיזאגט: "רבונו של עולם, איך וויל א טעם פון פיש" = האב איך געפילט א טעם פון פיש... 'איך וויל א טעם פון יוך' - האב איך גיפילט א טעם פון יוך. 'איך וויל א טעם פון גיבראטינס' - האב איך געפילט א טעם פון גיבראטינס'. [-פעם אחת בהושענא רבה לא היה לי יותר מחתיכת לחם, אמרתי רבש"ע אני רוצה טעם של דגים אז הרגשתי טעם דגים, אני רוצה טעם מרק הרגשתי טעם מרק, אני רוצה טעם צלי הרגשתי טעם צלי].

-

פעם אחת אמר לאברך אחד שהיה ראש השנה ויום הכיפורים אצלו בקאברין, ורצה להשאיר להיות גם בחג הסוכות, אך למחרת יום הכיפורים בבוקר אמר לאברך: תקבל פרידת השלום ותסע לביתך היום. אך כאשר האברך הנ"ל חשקה נפשו להיות גם בחג הסוכות, לא התראה לפניו כל היום. ובראות אותו בלילה, ויאמר לו שוב פעם: סע לביתך על יום טוב. והתנצל לפניו בתירוץ כי אין לו עגלה ויאמר לו: תיסע לבערוע, ומשם הלאה. ולמחרת שוב אמר לו: הלא צויתך שתקבל פרידת שלום ותסע לביתך. והתחיל להתנצל לפניו כי חושק להיות יום טוב בקאברין. ויאמר אליו: הלא תדע כי בביאתינו להסוכה אומרים אנחנו "עולו אושפיזין עילאין קדישין ליעול אברהם יצחק ויעקב" וכו', - ומסתמא כשאנו אומרים מסתמא נמצאים המה, על כן אין ברצוני שתשב אתה עם המרה שחורה שלך על פניך אז בסוכתנו...

-

אמר: אשר כל השלשה שבועות בין המצרים, וחמשה עשר באב, וכל החודש אלול ור"ה והתקיעות שופר, והימים שבין ר"ה ליוה"כ, ויוה"כ החמשה עיננים, וחמשה תפילות, והימים שבין יוה"כ ל"פ לסוכות, וחג הסוכות מצות סוכה לולב ומיניו, ויום הושענא רבא וחבטת הערבה, כל אלו העבודות הם רק הכנה לאתה הראת לדעת, שיוכל האיש הישראלי לומר: "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו", וזה היחוד גמור.

-

יהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו. אזוי וזיא בשעת מיר זענען גיווען מיט אונזערע עלטערין רבותינו הקדושים זי"ע. [היינו שיהיה עמנו עכשיו כשם שהיה בעת שהיינו עם אבותינו רבותינו הקדושים].

-

מילואים

דברי קדשו של ה'פלא יועץ' זצ"ל המקיף ומאיר בהרבה עניני חג הסוכות.

'ערך סוכה'. היא מצוה חשובה וחביבה הבאה מזמן לזמן, ואשריהם ישראל רובם נזהרים ועושים סוכה נאה בכלים נאים זכאה חולקהון. אבל יש קלי הדעת שבשביל שלא לטרוח מעט, ומשום דחיישי אמעייהו חדלים לעשות סוכה, וסומכים

על סוכת הקהל שאוכלים שם כזית בשני לילות הראשונים. ואף העושים סוכה יש מקילים שלא לישב בה אלא דרך עראי, ואוכלים וישנים חוץ לסוכה.

ולו חכמו ישכילו כמה חביבה מצוה זו, בין לפי הפשט והיא העומדת לאדם לכפר במקום גלות, ובין לפי הסוד גבהו סודותיה, ומעט אשר השיגה ידיעתנו הוא, שהשכינה פורשת כנפיה עלינו, והאם רובצת על האפרוחים, ושבעה אושפזין עילאין אור נצוצי נשמתם שוכנים שם, אשר מטעם זה גדלה קדושתה כקדושת בית הכנסת, ומטעם זה אסרו לנהוג מנהג בזיון, וכ"ש שחוק וקלות ראש. ואמרו על האר"י ז"ל שהיה נזהר שלא לדבר שיחת חולין תוך הסוכה.

ובוראי שמי שנזהר לקבוע דירתו וישיבתו בה כל שבעת הימים, בקדושה ובטהרה באימה ויראה ושמחה רבה כדת מזה לעשות, קונה קדושה ותוספת הארה בנפש רוח נשמה, ומצא כדי גאולתו לכל השנה לעבוד את בוראו עבודה תמה.

ויש מצוות הנלוות ונעשות בחג הסוכות, כגון נטילת לולב, ועשיית הנענועין בשעת ברכה ובהלל, והקפת התיבה באמירה הושענות עם ד' מינין שבידו. והם דברים העומדים ברומם של עולם ובני אדם מזלזלין בהם. שיש מקומות שאף מי שהשיגה ידו ליטול לולב לעצמו אינו נוטל, רק סומך על לולב הקהל, ואף מי שנוטל לולב אינו עושה נענועים, שסוברים שאין זה אלא מנהג חכמים וחסידים, ולא ידעו שזו עיקר מצוה, דהא תנן קטן היודע לנענע אביו לוקח לו לולב, ותנן נמי, היכן מנענעים בהודו ואנא, ותנן בכל יום היו מקיפין את המזבח וכו'.

והאיש הירא את ה' במצותיו חפץ מאד ישתדל בכל כחו ובכל מאודו להיות לו לולב לעצמו מן המובחר, ויתן דעתו על זה מראשית השנה לשלוח למרחקים לכמה מקומות, באופן שלא יחסר מהיות לו לולב ואתרוג, כי היא מצוה חביבה וסימנא טבא לכל השנה, ולא ימנע מעשות הנענועין והקפת התיבה. ואף אם לא תשיג ידו להיות לו לולב לעצמו, ישתדל לעשות לו הנענועים והקפת התיבה בלולב של שכניו היושב אצלו, ואל יחוש ללעג השאננים, שהרי אם היה מוצא להרויח אלף אלפים דינרי זהב לא היה מניח מלהרויח מפני לעג השאננים. כל שכן לעשות רצון אבינו שבשמים המשלם שכר טוב לעושי רצונו. זה כלל גדול בתורה אם תבקשנה ככסף או תבין יראת ה'.

ועוד נלוח בחג הקדוש הזה מצות שמחה של מצוה, ואם בכל הרגלים מצוה לשמוח על אחת כמה וכמה בחג הקדוש הזה אשר זמן שמחתנו, כאשר

אנו אומרים בתפלה, ועליה כתיב ושמחת בחגיך והיית אך שמח. אמנם לא ציונו יוצרנו אלא על שמחת הלב, שיהיה שבע רצון ומלא שמחה של מצוה, כאשר החי יתן אל לבו מה אנו ומה חיינו, ומה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו, אשר בחר בנו יוצרנו ולא זו מחבבנו, וחיבה יתירה נודעת לנו עד אין חקר ועד מקום, שאין יד שכלנו מגעת.

ומעט אשר עינינו הן הרואות, שיעצנו בעצה טובה ונתן לנו ראש השנה ויום הכיפורים לכפר בהם עונותינו. ואהבתו וחמלתו כאב את בן ירצה, רצה לשמחנו מיגוננו ומצערנו שנצטערנו בימי התשובה, ונתן לנו תיכף את חג הסוכות, וצונו לשמוח, וקובע לנו שכר טוב על שמחתנו - היש חיך מתוק מזה.

ורצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות, ונתן לנו מצות סוכה לפרוס סוכת שלומו עלינו, ומצות ארבעה מינים שבלולב אשר הם סימן טוב לישראל, והרמת נס להורות ד'דין נצח' כמארו"ל במדרש משל לבן שנכנסו לדין וכו'. וצונו לשמוח שמחה של מצוה, והוא סימן טוב לכל השנה, שכתבו גורי האר"י ז"ל שמי שהוא שמח וטוב לב ולא יצטער כלל בחג הקדוש הזה, מובטח לו שתעלה לו שנה טובה, ויהיה לעולם שמח.

אי לזאת לו בכח יגבר איש, לשכח עצבו ורוגזו וכל דבר המצער, ולשמוח בכל יום שמחה חדשה שמחה של מצוה כמ"ש בזוהר הק', בהתמיד במחשבות טהורות בדבר האמור. ויותר מהמה יש ויש מקום לשמוח, כאשר יתן אל לבו מה אנוש כי תזכרנו תמשילנו במעשי ידיך כל שתה תחת רגליו. כזאת וכזאת החי יתן אל לבו ויתעורר בפה, אי אפשר שלא לשמוח, ויתן את קולו לשורר ולזמר התפילות וההלל ושירות ותשבחות בקול רנה ותודה המון חוגג.

וזכור כי בזמן שבית המקדש קיים, צדיקים וחסידים היו מרבים בשמחת בית השואבה, עד שאמרו מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו. ועל ידי זה היו שואבים רוח הקודש. ובודאי כי גדול צער השמים על כי בחטאינו חרבה עירנו וכו', וה' ממרום ישאג וכו'. זאת נחמת אבינו שבשמים ונחמתינו בעניינו, כי אבינו שבשמים אכתי חביבותיה גבן, ומדלג על ההרים מקפץ על הגבעות משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים, לראות בשמחת בניו בבתי כנסיות כמ"ש בזוה"ק. לזאת ישמח ישראל בעושי שמחה של מצוה, לא שמחה של הוללות כמנהג הכסילים שמרבים לשתות יין מגיתם, ונותנים בקולם קול עז בשירי

נכרים, אין זה שמחה אלא הוללות, ואין זה מצוה אלא עבירה, ונהי שעושים לשם מצוה אבל עבירה היא בידם, ה' הטוב יכפר בעד.

ובשמחתו לו יתערב לשמח לב עניים ואביונים, וזו מצות כל החגים והמועדים, דאי איהו חדי ולא חדי למסכני עליה כתיב 'זורתי פרש על פניכם פרש חגיכם', וכ"ש בחג הקדוש הזה, דחיובא רמיא ליתן לעניי חלק האושפיזין, שאם אינו נותן מקללין אותו קללות נמרצות האושפיזין, ואם יתן, ישא רוב ברכות מהם, כמפורש בזה"ק.

אי לזאת יחרד האיש וילפת ויהא חפץ בברכה, ולא יגרע מלהזמין על שולחנו איזה עני, ואם לא יוכל לעשות זאת, לפחות יפריש מממונו לצדקה בערב הרגל על כל סעודה, ויאמר בפה מלא 'זה אני נותן לצדקה בשביל חלק אברהם אושפיזא קדישא וזה אני נותן בשביל חלק יצחק אושפיזא קדישא מסעודתי' וכן על זה הדרך, או ישלח מאכל לעני קודם כל סעודה, ובזה ישא ברכה ורב טוב.

-

מילואים

ספר קב הישר - פרק צה

"ויעקב נסע סכתה, ויבן לו בית, ולמקנהו עשה סכת. על כן קרא שם המקום סכות" (בראשית לג, יז). מנהגן של ישראל תורה היא, מה שאנו נוהגים בבואנו לבתינו תכף אחר יציאתנו מבית הכנסת אחר יום כפור, אנו עוסקים במצות סכה דוקא תכף ומיד. מצאתי טעם הגון בדרשות של הרב רבי שלמה מולכו, זכרנו לברכה, שכתב טעם הגון, למה ישראל עוסקים דוקא במצוה זו תכף אחר יום כפור ולא במצוה אחרת.

ופירש הרב הנזכר לעיל, דהענין הוא כך: לפי שצוה הקדוש ברופ הוא ביום הכפורים שיעיר אהרן לה' ויעיר אהרן לעזאזל, והכהן הגדול היה מתוודה על השעיר ששלח לעזאזל, את כל עוונותם ופשעיהם. כמו שאמר הכתוב: ונשא השעיר עליו את כל עוונותם, וכה היה בפרה גדולה לישראל. וכמעשה שארעו לאבותינו ירשו הבנים כנגדן איזה מצוה, כי האבות הקדושים היו סימן לבניהם. ומה כתיב למעלה מהענין? וישוב עשו לדרכו שעירה, ואחר כך כתיב: ויעקב נסע סכתה, באה תורה לרמוז מאחר שעשו שהוא היה איש שעיר, נסע לדרכו לשעיר לטל חלקו מקרבן השעיר שנשלח לעזאזל, ויעקב נסע לסכות ועסק במצוה - אף אנו אחר יום הכפורים ששלחנו שעיר לעזאזל, אנו עוסקים במצות סכה דוקא. ולא בשום מצוה אחרת. ודברי פי חכם חן.

ואנני אוסיף בה טעם לשבח, כי זה הוא ידוע, שהשטן ולילית והאמות ששולטין עכשו בעולם הזה, ומקטרגים תמיד על ישראל עם קדוש, ומבקשים תמיד להרע ולעצור לישראל. ולילית, שהיא גימטריא ארבע מאות ושמונים, באשר שיש לה ארבע מאות ושמונים מקנות, שהן מקטרגים על ישראל. וידוע לכל, שביום הכפורים אין לשטן (ולילית) שום שליטה על ישראל, כמו שאמרנו זכרונם לברכה: השטן -

גימטריא שלש מאות ששים וארבע. ובשנה הוא שלש מאות ששים וחמשה ימים. הוא רמז שהשטן אין לו שליטה ביום הכפורים, כי אם שלש מאות ששים וארבע יום, שהוא שאר ימות השנה.

ובכּנָגד זה צוה לנו הקדוש ברוך הוא מצות סכה, ולכן כתיב: בהמשה עשר יום לחדש השביעי הוא חג הסוכות שבעת ימים לה'. 'סכת' - כתיב חסר וי"ו, כי 'סכת' הוא גימטריא ארבע מאות ושמונים, שהוא בקדשה, כי 'סכת' מכניע לקלפת לילית, שהיא גימטריא ארבע מאות ושמונים. וכל המקנים מצות סכה פראוי, הוא מבטל כח וממשלה של לילית הרשעה. ולכן נראה לי, בין דביוס כפור אין להשטן לילית שום שליטה על ישראל, ותכף אחר יום כפור מתחיל לקטרג מחדש על ישראל, לכן ישראל קדושים הם עוסקים במצות 'סכות', שהוא גימטריא ארבע מאות ושמונים, ותכף אחר יום כפור כדי לבטל הקטרוג של לילית הרשעה, כי כל מצוה שהוא גימטריא ארבע מאות ושמונים, מבטל הקלפות לילית. כמו שכתב הרב גלאנטי על הפסוק בישעיה: מלאמי משפט ועתה מרצחים: דע, שהיו בירושלים ארבע מאות ושמונים בתי כנסיות, ועם הבית מקדש היו ארבע מאות ושמונים ואחד, כמנן 'מלאמי'. ואחר כך, בשחרבה ירושלים, נתגברה הלילית ומתנוותיה, והיתה הורגת בישראל, עם כחול הים, ולכן נתקם 'עתה מרצחים', בפעולותינו הרבים.

על כן מצות סכה אל יתא קל בעיניך, כי סכה כלל שני שמות: ה"ס, כ"ו - גימטריא אדני. וכ"ו - גימטריא שם הויה. ובמצות סכה שמקמין ישראל פראוי ובהלכותיה, הם נותנים כח וגבורה לפמליא של מעלה, כי 'סכה' גימטריא תשעים ואחת, כמנן 'מלאך'. ולכן אנו מתפללים: ופרס עלינו סכת שלומך. כי בזכות הסכה, שאנו מקמין אותה, יהיה השם שלם, וכסא הכבוד יהיה שלם. מה שאין כן בעולם הזה, אין השם שלם. כדכתיב: כי יד על פס יהי. ואין הכסא שלם. מה שאין כן לעתיד, יהיה השם והכסא שלם.

מילואים

אֵלֵי אֶתָּה וְאוֹדֶךָ, אֵלֵהִי אֲרוֹמְמֶךָ.

ביאור על הלל המצרי מהגאון המלבי"ם זצ"ל^מ

הגאון המלבי"ם זצ"ל בכל ספרי תנ"ך דרך נפלא לו איך הוא מפלס נתיבים במקראות שהיו נראים כפשוטים במושכל ראשון, ואחרי שמהפך בה ע"פ דרכו המיוחד רואים את הכל באור חדש ופנים חדשות בא לכאן, כאשר מגלה בעומק הפשט כוונות עמוקות שהיו נעלמות עד הנה, ואיך שאין במקרא סתם תיבות כפולות או מליצות בעלמא, רק כל תיבה מחזיק בתוכה הרבה משמעות. במיוחד בפירושו על ספר תהלים סיפרא דרוד מלכא משיחא הרי הוא מאיר עיניים איך שטמון בכל שורה עמוקות גדול, והרבה יסודות חשובים באמונה ובעבודת השי"ת. בפירוש על הלל הוא מוצא את הבריה התיכון שמקשר ומפרש את כל המזמורים מרישא עד גמירא כחטיבא אחת של אמונה בהשגחת ה' ועל ישראל בדרך המיוחד והודיה על החילוץ מעומק הצרה עד הישועה הגדולה - שנאמרה בשעתה על ידי דוד או חזקיהו - ואשר חז"ל תקנו לאומרה במועדים לשמחה ובזמני ישועת ישראל על פדות נפשיו.

הללויה.^מ פרטי הענין (-במזמורי הלל) נחלקו לחמשה חלקים. - חלק א': עד 'בצאת ישראל

מו. תורתו של המלבי"ם היתה חביבה מאוד אצל אדמו"ר זיע"א והיה מרבה לצטט מתורתו, ושנה אחת במשך החג הרחוב על המהלך של המלבי"ם בפרקי 'הלל'. מז. בהקדמה לפירושו על הלל כותב המלבי"ם: "המזמורים האלה - לפי דעת רבי אלעזר בן עזריה בפרק ערבי פסחים - אמרם או תקנם 'חזקיה המלך' וסייעתו, והדברים מותאמים עם הענין הנאמר בס, שיש בהם תפלה על

ממצרים; ידבר על ההשגחה שה' משגיח בעולם השפל, - היפך מדעת העובדי כוכבים ומזלות ש(אומרים) שמסר את ההנהגה אל מערכת הכוכבים. ועל זה אמר: 'הללו עבדי ה' שיהללו את שם ה', - אולם הוסיף שמעתה לא די בהלל לבד, רק: 'יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם', - כי יש הבדל בין ההלל והברכה, שהתהלה היא מצד גדולתו ורוממותו, - ובזה יודו גם העכו"ם וקראו לו 'אלהא דאלהיא', וחייבו לו התהלה והשבח, אבל לא הברכה, - שהברכה מורה על השפע התמידית היוצאת ממנו ע"י השגחתו הפרטיית, - והם (העכו"ם) מכחישים זאת. ועל זה צוה לעבדי ה' ש'מעתה ועד עולם יהי שם ה' מבורך' - ע"י שיספרו השגחתו הפרטיית, ולא די בהילול לבד. כי (ג) ממזרח שמש עד מבוא מהולל שם ה' - שההילול כבר התפשט גם אצל העכו"ם שגם הם מהללים, אבל לא מברכים. כי, (ד) רם על כל גוים ה' - שלדעתם הוא מתרומם מן העולם השפל, ורק על השמים כבודו - ואין כבודו להשגיח בשפלים, ועל כן אין שמו מבורך אצלם, כי לפי דעתם הברכה והשפע תבא מן המערכה^מ לא מהשי"ת. אבל...

(ה) מי כה' אלהינו המגביהי לשבת, המשפילי לראות בשמים ובארץ - רצה לומר, שגדלו הוא כל כך בלתי בעל תכלית, עד שאין הבדל אצלו בין השמים והארץ, שכמו שמגביה לשבת מן הארץ, - כן מגביה לשבת מן השמים. וכמו שצריך להשפיל לראות בארץ - כן צריך להשפיל לראות בשמים, שלפי גדלו הבלתי בעל' תכלית אין הבדל בין השמים והארץ אצלו, ולא יתכן לאמר שהוא קרוב אל השמים יותר מאל הארץ.

(ו) מקימי - ביאר איך השגחתו משתלשלת עד השפל שבשפלים - עד שיקים מעפר דל, - ונגר מה שהיו אומרים שהעושר והריש, והבנים והעקרות תלוי במזל ובמערכה, - אומר כי לא כן הוא, ששני אלה תלויים בהשגחת ה'. כמו שאמרו (תנחומא פ' מטות) "מה הקב"ה עושה? עושה סולמות ברקיע, מוריש לזה ומעשיר לזה, מה הקב"ה עושה? מזווג זווגים בת פלוני לפלוני". ועל זה אמר, שמקים את הדל מעפר, הגם שיחויב לפי המערכת שיהיה בשפל המדרגה, ומוסיף שגם את האביון - שהוא גרוע מדל, יקים מאשפות - שהוא שפל יותר מעפר, ולא לבד שיקים אותו, כי גם מאשפות ירים אביון - להושיבו ברום עולם.

(ח) להושיבי - שירים אותו עד שישב עם נדיבים. - ויותר מזה, שיושיב אותו עם נדיבי עמו - כי בקל יכבדוהו אם ילך למקום שאין מכירים - אותו שהיה בשפל המדרגה. וה' יושיבהו עם נדיבים של בני עמו, הגם שמכירים שפלתו הקודם שזה פלא יותר. (ט) מושיבי - וגם העקרת

החולה, והודאה על הרפואה, וגם הודאה על מפלת האויב. ולדעת האומרים שנאמרו בזמן קדום, מה שאירע לבנים אירע לאבות, שגם דוד בשעת חליו בקש עזר מאיב, כמו שנמצא בספר זה כ"פ. ואני אפרשהו על הנסים שאירעו לחזקיהו, באשר הקורות שבאו לו אז נמצאים בכתובים ומסכימים עם תוכן המזמורים ועם דעת חז"ל שנתקן בימיו... [המשך למעלה בפנים]. מח. מערכת הכוכבים והמזלות. ע' רמב"ם ה' עב"כ פ"א.

של הבית - האשה ששתתה כוס עקרים, (כי היה להם אשה מיוחדת לנוי והיא היתה שותה כוס עקרים שלא תלד) בכל זה ירפא אותה בהשגחתו עד שתהיה אם הבנים שמחה.

-

בצאת ישראל ממצרים

(א) **בצאת.** (חלק ב' - עד ואלהינו בשמים). יספר, כי ההשגחה הפרטית הזאת התחיל בישראל מעת שיצאו מארץ מצרים, שמאז הפלם (והבדילם) ה' לחלקו, ויצאו מהנהגת המערכת^{מט}, ואז הפליא עמהם בהנהגה נסיית באותות ומופתים עד שראו כולם שה' משגיח בעולם. על פי זה יתרעם, שהגם שעתה אין אנו ראויים לזה על פי מעשינו, - למה לא יעשה בעבור שמו הגדול שלא יהיה חילול השם?!

בצאת ישראל ממצרים - אז נעשה דבר זה מהנסים והנפלאות וההשגחה הפרטית. **בית יעקב** - מורה על **ההמון**, וזה הבדלו מן **ישראל** שמורה על **אנשי המעלה**. בית יעקב - ההמונים יצאו מעם לועז - כי היו מעורבים עמהם. וישראל הגדולים כמו שבט לוי והזקנים לא היו מעורבים עמהם ויצאו רק מארץ מצרים.

(ב) היתה - ר"ל, אז נהיתה הדבר הזה, **יהודה לקדשו** - מה שהתנהג ה' בקדשו את זה גרם יהודה. **שהקדושה אצל ה' מורה שמתרומם על ההנהגה הטבעיית להנהיג בדרך הקדוש כפי המעשים**, זה גרם יהודה שמסר נפשו על קדושת השם, וכן התנהג ה' עמהם. **וישראל** - גרם **ממשלותיו** - מה שהראה ה' ממשלותיו, למשול על הטבע ולעשות נסים ונפלאות, זה נהיה ע"י ישראל, כי על ידי מעשיהם...

(ג) **הים ראה וינוס והירדן יסוב לאחור** - וכבר בארתי (בפי' יהושע) שבירדן היה הנס רק מצד אחד שקמו נד אחד, כי הירדנים מלמעלה למטה תמו נכרתו כפי הטבע, לכן אמר יסוב לאחור, - אבל בים היה הנס משני צדדים לכן אמר וינוס...

(ד) **ההרים** - הגדולים רקדו **כאילים** - הגדולים, **והגבעות** - שהם קטנות מהרים רקדו **כבני צאן** - הקטנים, וזה ירמוז על סיני, ודור ההר והנסים שנעשו שם...

(ה-ו) **מה לך הים**. - שואל, מה הוא הסבה לזה שהים וההרים שינו את ענינם הטבעיים ומשיב...

(ז) **מלפני אדון** - מפני שהאדון בעצמו ירד בכבודו להשגיח, לכן חולי ארץ, - ומה היה הסבה שנתגלה האדון הזה? משיב - מפני שהוא אלוה יעקב - שמבואר אצלי שכל מקום שיאמר אלהי יעקב ואלהי ישראל מורה על הקשר והקורבה שיש לו עם ישראל...

(ח) **ההופכי** - כבר בארתי למעלה (סי' ע"ז) על פסוק 'ראוך מים אלהים, ראוך מים יחילו', -

מט. של הטבע, שהקב"ה משפיע דרך הכוכבים והמזלות.

שבעת נגלה ה' על הים לבקעו, נגלה כפי שהוא השורש ליסוד המים, ועל ידי כן בטל כח המים וטבעם לפי השורש, שעל זה אמר: שהמים ראוך בצורת מים ועי"כ יחילו. וז"ש שהים נס מפני שנגלה עליו בשורש המים, עד שיהפך גם הצור לאגם מים - בכח שורש המים שנמצא אתו, והחלמיש קשה יותר מן הצור, וממליץ שהצור הקשה הנפך להיות אגם מים ומקום לח, והמעין של האגם, היה החלמיש - שקשה עוד יותר מן הצור, שמן החלמיש בא המעין אל האגם מים שנעשה מן הצור.

- לא לנו -

(א) לא לנו ה' - מוסב על מ"ש ישראל ממשלותיו, - ר"ל, אז ממשלות של ה' שמשל על הטבע היו ישראל, שבעבורם נהיה זאת, אבל: 'לא לנו' תהיה ממשלות ה' - רצה לומר לא בעבורנו, כי אין אנו ראויים לכך, כי אין אנחנו לקדשו כמו יהודה אז... - ומשיב לאמר: בכל זאת, עתה לא לנו כי לשמך תן כבוד, - עתה שכבר נקרא שמך עלינו שאתה משגיח בישראל ועושה להם נסים, צריך אתה לתת כבוד לשמך שלא יהיה חילול השם. על חסדך על אמתך - צריך אתה לעשות או מצד החסד, בלא שום זכות והבטחה, כמו שהתחלת מציאת הנסים היו מצד החסד. או מצד האמת וההבטחה אחר שכבר הבטחת לנו להיות לנו לאלהים. - כי...

(ב) למה יאמרו הגוים איה נא אלהיהם - ובזה יהיה חילול השם, אחר שכבר נתפרסם ביניהם שאתה אלהי ישראל, ועושה להם נסים. (ג) וא'להינו בשמים. (חלק ג') - עד לא המתים יחללו י"ה, - בו יבאר שהשגחת ה' התמידית היא קיימת תמיד על עמו, על איש ואיש מהם - כפי עבודתו ומעלתו. - ואלהינו בשמים - משיב לאמר: אך הבל יאמרו העכו"ם איה אלהיהם - ויחשבו שה' סלק את שכינתו אל השמים ועל השמים כבודו. כי אלהינו - הגם שהוא בשמים - בכל זה כל אשר חפץ עשה - הוא מנהיג ומושל ומשגיח כחפצו. אבל...

(ד) עצביהם - של עכו"ם, הגם שאינם בשמים רק הם קרובים אצלם, והם רואים את דמותם (שלכן קראם עצבים). בכל זה לא יועילו למו. וחושב פחיתתם מצד החומר, והצורה, והפועל, והתכלית. מצד החומר: - הם כסף וזהב, שהוא דומה שגרוע עוד מן העץ שיש בו נפש הצומחת, ומצד הפועל - הם מעשה ידי אדם. -

(ה) פה - מצד הצורה, שצורת 'האדם' הוא הדיבור, וצורת 'החי' היא ההרגשה והתנועה. הם (-אלהיהם), אין להם צורת הדיבור כהאדם, כי פה להם ולא ידברו - ולא 'צורת החי' להשתמש בהרגשת החושים. נגד חוש הראות - עינים להם ולא יראו. נגד השמיעה... (ו) אזנים להם ולא ישמעו. - נגד חוש הריח אף להם ולא יריחו. ואמר בכולם: פה להם, עינים להם, - שגם זה חסרון בחק האלהות שיהיה לו כלים גשמיים אלה: פה ועין און ואף. - ובכל זאת לא ישיגו מהם הפעולות שיעשה בכלים האלה...

ונגד חוש המישוש אמר: (ז) ידיהם ולא ימישו. וגם אין משמשים בכלי התנועה - כי רגליהם

לא יהלכו. - וגם אין להם אפילו דבור פנימי והגיון בסתר, כי לא יהגו בגרונם - שההגיון הוא צפצוף חלוש ממוצע בין הדבור והשתיקה. (ח) כמוהם - ומצד התכלית שהיה הכוונה להפיק מהם רצון ותשועה, כמוהם יהיו עושיהם - שכן יהיו בין העושים ובין הבוטחים במ. אבל... (ט) ישראל בטח בה'. - הגם שאלהינו בשמים - יבטחו בו. עזרם ומגנם הוא - מגינם להצילם מצרה, ועזרם להכניע את הצר...

(י-יא) בית אהרן - ומפרש שכל שיגדל הבטחון ומעלת הבוטח, - כן יגדל העזר וההגנה, עד שבית אהרן - שגדול מעלתם ובטחונם מבית ישראל, כן עזרם ומגנם הוא - בעזר פרטי יתר על בית ישראל. וכן יראי ה' שגדול מעלתם מבית אהרן, מצד שהם עובדים ע"י בחירתם בקדושה מופלגת יותר, - יגדל עזרם ביחוד.

- ה' זכרנו יברך -

(יב) ה' זכרנו יברך. - על פי זה יאמר שה' ע"י זכרנו - ר"ל, על ידי שיזכור אותנו ע"י הבטחון שאנו בוטחים בו, ע"כ יברך - אותנו מחדש. וגם הברכה הזאת תהיה כפי הבטחון ומעלת הבוטח - שיברך את בית ישראל, ויברך בברכה מיוחדת גבוהה ממנה את בית אהרן. - וכן...

(יג) יברך יראי ה' - בברכה מיוחדת יותר גדולה כפי מעלתם. ומוסיף כי (יברך) הקטנים עם הגדולים, - שעל ידי שיברך את הגדולים בברכה פרטית מיוחדת, תחול אח"כ הברכה הגדולה שברך את הגדולים גם על הקטנים, בענין שהברכה הגדולה שברך את יראי ה' תחול אח"כ גם על בית ישראל. (כמו שכתבתי בפסוק כי אצק מים על צמא ישעיה מ"ד, עי"ש).

(יד) יוסף ה' עליכם, - אולם אחר שעל ידי ברכת ה' את הגדולים יתברכו גם הקטנים בברכה זו, יהיה מוכרח להוסיף עוד ברכה יותר גבוהה על הגדולים - ליתרון מעלתם שלא ישוו עם הקטנים. ועל כן 'יוסיף ה' עליכם' ברכה גבוהה יותר. אבל גם בברכה שיוסיף שנית, יהיה ג"כ הדבר הזה, שהקטנים יקבלו הברכה על ידי הגדולים. ועל זה אמר: 'עליכם ועל בניכם' - שממילא תחול גם על בניכם, - באופן שבכל פעם יצטרך להוסיף ברכה על הגדולים, והיא תשוב ותכלול גם את הקטנים, - עד שיוסיף הברכה בתמידות לאין קץ!...

(טו) ברוכים אתם לה', - וחזן ממה ש'ה' זכרנו יברך', דהיינו, חזן ממה שיברך אותנו ע"י הזכירה שיזכור אותנו, אתם ברוכים לה' - מכבר, הברכה הכוללת שברך אתכם מעולם. והברכה הזאת היא מצד שהוא עושה שמים וארץ. - רצה לומר, לא כדעת הגוים שהזכיר - שחשבו שהשמים וארץ הם עשויים ועומדים מכבר, ושאינן ה' פועל בהם דבר, רק שהמערכות הם לבדם מנהיגים את העולם ופועלים בארץ. רק ה' הוא עושה - תמיד שמים וארץ - שהוא מחדש בהם בכל יום מעשה בראשית, והוא עושה השמים שמשפיע בהם ההנהגה וההשפעה שישפיעו למטה, והוא עושה הארץ ומנהיג אותה בהנהגה מיוחדת השגחיית לפי הזכות והמעשה. - ומפרש באיזה אופן הוא עושה שמים וארץ...

(טז) **השמים שמים לה'** - מה שהוא עושה השמים ומנהיג אותם, זה הוא מתייחס לה', כפי רצונו והנהגתו הכוללת, שעל פי החוקים שייסד הוא מחדש בכל יום מעשה בראשית. **והארץ** - מה שעושה הארץ ומנהיגה, זה **נתן לבני אדם** - שזה יהיה כפי מעשיהם הבחיריים, וכפי עבודתם או מְרִים, שלפיהם הוא עושה הארץ ומנהיג אותה - **אם לשבט אם לחסד**. ובוה סיים מה שהתחיל לאמר, **ואלהינו בשמים כל אשר חפץ עשה** - שהוא עושה ופועל תמיד כאשר חפץ.

(יז) **לא המתים יהללו י'ה**. (חלק ד' - **עד אנה ה' כי אני עבדך**). על פי ההקדמה הזאת מתחיל לספר מה שקרה לו ביחוד בענין חליו ואיך התייאש, ועל ידי תפלתו השיבו ה' לאיתנו, ואיך יקר בעיני ה' המותה לחסידיו. ומקדים הקדמה לזה לאמר: **לא המתים יהללו י'ה** - שמאחר שחפץ ה' בעולמו הוא שיעבדו אותו ויודו לשמו, - וזה לא יושג אחר המות, כי לא המתים יהללוהו, ולא היורדים דומה - ר"ל ששם הם דוממים ושובתים מפעולותיהם, ואי אפשר להם להלל. - אבל...

(יח) **ואנחנו** - החיים, לא לבד שנהלל כי גם נברך י'ה - שהברכה הוא מה שעל ידי מעשינו ישפיע תוספת שפע וברכה, ונברכהו שהוא מקור השפע והברכה.

על פי הקדמה זו, שאין חפץ לה' במות חסידיו רק בחייהם שאז יברכהו ויהללוהו, יספר לאמר.

- אהבתי כי ישמע ה' -

אהבתי - גם בעת שהייתי לא בצר, והייתי בריא אולם, גם בעת הזאת אהבתי תחנוני, כי ישמע ה' את קולי - ר"ל אהבתי להתחנן ולהתפלל אל ה', מפני שה' ישמע קולי תמיד, ולא לבד שישמע קולי בעת אקרא.

(ב) **כי הטא אזנו לי** - כמי שמטה אזנו אל בן יחידו אולי ישמיע קולו, כי קולו ערב לו ורוצה לשמוע תחנוניו. **ובימי אקרא** - ועל כן גם בימי אקרא - גם בעת הטובה, לא בדמי ימי, רק בימי הטובים קראתי והתפללתי אל ה', (שסתם ימים נאמר על ימים טובים). (ג-ד) **אפפוני** - ולכן כל שכן עתה אשר אפפוני חבלי מות - ויותר מזה כי גם מצרי שאול מצאנוני - שהשאלו הוא אחר המות, וצרה ויגון אמצא - אם כן בוודאי בשם ה' אקרא - ואבקש לאמר: **אנה ה' מלטה נפשי** - התפללתי שימלט נפשי מיד שאול.

(ה) **חנון** - והנה ה' ישמע תפלתי: א. מצד שהוא חנון, ונותן מתנת חיים גם בלא מעשים טובים. ב. מצד שהוא צדיק - לשלם לצדיק כצדקתו, ויעשה לי מצד מעשים טובים. ג. מצד שאלהינו מרחם - על הדל ונרכא, וחנון וצדיק הוא טעם ששמע תפלתו תמיד, - ועתה יוסיף לשמוע מצד הרחמים.

(ו) **שומר פתאים ה' דלותי** - מה שדלותי בחולי, היה מצד שה' שומר פתאים, - שבוה רצה לשמור אותי מחטא ולהחזירני בתשובה, כי בזה עצמו אשר דלותי על ידי כן לי יהושיע -

יושיעני תשועת הגוף והנפש. - ולכן... (ז) **שובי נפשי למנוחיוכי** - ואל תדאגי, כי ה' גמל עליכי, - (שהגמול הוא מצד התפעלויות איבה או אהבה), ר"ל, מה שעשה לך וכאן אותך ביסורים היה מצד הגמול, אם לפי המעשה, אם לפי אהבתו והשגחתו הפרטיית.

(ח) **כי** - מיסב פניו אל ה' ואומר: **מה שחלצת את נפשי ממות** - הגם שנגזר עלי מיתה, ומה שחלצת את עיני מן דמעה - שבביתי לפניך, (כמ"ש ויבך חזקיה בכי גדול), הנה בזה חלצת את רגלי מדחי - בזה הצלתני שלא ידחו רגלי מדרך הטוב והישר. - כי מעתה... (ט) **אתהלך לפני ה' בארצות החיים**, - שמעתה כל זמן שאהיה בארצות החיים ואחיה, אתהלך תמיד לפני ה' - כצדיקים המתהלכים לפני ה' כמ"ש התהלך לפני והיה תמים, ולא ידחו רגלי.

(י-יא) **האמנתי** - רצה לומר, אני מאמין בכל לב מה שאדבר ואחליט עתה, והוא **שאדבר לאמר כי עניתי מאד** - בעת אשר אני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב - שמה שאמרתי אז בעת היאוש, שאז אמרתי בחפזון ובבלי ישוב הדעת, שכל האדם כוזב, דהיינו שאין ממש בחיי האדם ובכל עניניו, כי בהבל ילך ובחשך שמו יכוסה, - כן אמרתי אז בחפזי שלא בהשכל. ועתה אדבר - ואומר **שאז עניתי מאד** - שהייתי מעונה ויורד מאד בשפל המדרגה להתייאש כל כך, - כי אני רואה עתה שיש תקוה ויש שכר ואין האדם כוזב. ומבאר כי...

- **מה אשיב לה' -**

(יב-יד) **מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי** - שהחייני אחר היאוש הגדול הזה. ומבאר, שעיקר הטובה אצלו אינו החיים, רק עיקר הטובה היא מה שעתה יוכל להודות לה', כמו שכתוב 'כי טוב חסדך מחיים שפתי ישבחונך' וכמו שפיר' שם. וזה שאמר: **מה אשיב לה', על מה שגמל עלי - אשר כוס ישועות אשא ואקרא בשם ה'** - להודות לה' חסדו, ולפרסם גדולת ה', ולשלם נדרי לה' נגדה נא לכל עמו - שזה הוא הטובה היותר גדולה שגמל עלי!...

(טו) **יקר**, - עתה סיים דבריו מה שהתחיל, 'לא המתים יהללו יה'... ואנחנו נברך יה' (כי כן גמל ה' עלי שאקרא בשם ה' ואשלם נדרי לו), ולכן **המות שימותו חסידיו - הוא דבר יקר בעיני ה'** - והוא חשוב מחשבות שלא ימותו, אחר שבחיים הם מהללים את ה', ולא המתים יהללו יה'.

(טז) **אנה ה' - (חלק ה', עתה יתחיל להתפלל שיצילוהו ה' מיד אויביו הקמים עליו, שהוא מלך אשור וכל המונו).** אנה ה' כי אני עבדך - ואין ראוי שתמסרני לעבד לאדון וזולתך, ואיני כעבד 'מקנה כסף' רק אני בן אמותך - כעבד יליד בית, ואם כן מהראוי כי פתחת למוסרי - כי תפתח את המוסרות ששם מלך אשור עלי.

(יז-יט) **לך אזבח זבח תודה** - על נס סנחריב. - ואפרסם שם ה' שנית, ונדרי אשלם לה' נגדה **נא לכל עמו**, היינו נגד טובת הכלל שעשה לכל עמו, בחצרות בית ה' בתוככי ירושלים - שזה נוגע לבית המקדש ולכלל עיר ירושלים שתינצל מיד הצר הרוצה להחריבה, ויהיו נדריים וחבחי תודה על תשועת כלל ישראל וירושלים ובהמ"ק.

- הללו את ה' -

(א-ב) הללו - אמר, כי ה' מילא בקשתו זאת - וישראל נצולו, וגם הגוים כולם שלקחם סנחריב בשבי והביאם לפני ירושלים, **יהללו את ה' על כי גבר עלינו חסדו**, שעל ידי זה ניצולו גם השבויים ההמה, כמ"ש 'יגיע מצרים וסחר כוש וסבאים עליך יעבורו' - וכן יתר הגוים שנלחם סנחריב עמדם **הודו לה' על זה**, כמ"ש 'ומה יענה מלאכי גוי כי ה' יסד ציון'. ונגד מה שאמר: 'כי לשמך תן כבוד' - אמר הללו את ה' כל גוים - ונגד מ"ש 'על חסדך' אמר: 'כי גבר עלינו חסדו' - ונגד מ"ש 'על אמתך' אמר: 'ואמת ה' לעולם' - ר"ל, הבטחתו נשאר לעולם.

- הודו לה' כי טוב -

הודו - מצוה שכל גוים יודו לה' מצד טובו וחסדו. (ב-ד) **יאמר** - וביחוד יודוהו ישראל שעמדם עשה טובה פרטית יותר. **ובית אהרן** שהם קבלו יותר טובות פרטיות, וכן **יראי ה'**, כל אחד לפי רוב הטובה שקיבל התחייב בהודאה יתירה. וכמ"ש החובת הלבבות שבני ישראל שקבלו טובות פרטיות נתחייבו בתרי"ג מצות, ובני אהרן נתחייבו בכ"ד מתנות כהונה נגד כ"ד מצות כהונה, ומשפחת בית דוד שהפלים בטובות יותר גדולות, אמר 'בית דוד דינו לבוקר משפט', והמלך מחוייב להיות לו ספר תורה יתר על ס"ת שהניחו לו אבותיו, וקרא בו כל ימי חייו, ויתר מצות המלך. ועל כן צוה שכל אחד לפי מעלתו יוסיף הודאה על טוב ה' וחסדו הפרטי שעשה עמו ביחוד.

- מן המיצר -

מן המצר - עתה יתחיל לספר הענין בפרטות, אני קראתי יה מן המצר - שאז היה חולה ונוטה למות, וד' ענני במרחב - שאז כבר עברה הסכנה וזה היה לו לאות שיצילו גם מיד מלך אשור, כמ"ש ומכף מלך אשור אצילך, לז"א מזה ידעתי כי.

(ו) ה' לי - ולכן לא אירא - שאם היה עונשו במיצר היה מתירא פן הגם שיקל ענשו לא יושיעו לגמרי, אבל אחר שענני במרחב, ידעתי שכמו שנתקבלה התפלה על החולי ונעשה לי נס כן יעשה לי נס על סנחריב, ולכן לא אירא. ואמר בזה שתי מדרגות: א. שיגין ה' עליו להצילו מן האויב, שעל זה אמר: 'לא אירא מה יעשה לי אדם'. ב. שעוד יעזרהו שינצח הוא את האויב, כמ"ש 'עזרם ומגנם הוא', וע"ז מוסיף...

(ז) ה' לי בעוזרי - שמלבד ההגנה יעזר לי לנצח את האויב, וא"כ חוץ ממה שלא יוכל לעשות לי רעה עוד אני אראה - נקמה בשונאי. (ח-ט) **טוב**. - מזה מבואר כי **טוב לחסות בה'** - ור"ל הבוטח באדם הוא בוטח בו - ועדיין לא ימצא בו מחסה, שהחסין מורה שכבר חוסה בצלו. אבל **הבטחון בה'** הוא **חסיון**, כי בבטחונו כבר ימצא בו מחסה ועוז. ועל זה אמר, **שטוב לחסות בה' מבטוח באדם** - אחר שבאדם הוא רק בטחון לא מחסה. וביאר שהבטחון באדם אינו טוב מצד שני דברים: א. מפני שיש ספק אם יעשה בקשתו - וזה באדם דעלמא. ואף אם **בוטח בנדיבים** שהנדיב דרכו להתנדב ולעזור, בכל זאת **טוב לחסות בה' גם מן הבטחון**

בנדיבים - מפני טעם השני, שהגם שהנדיב יתנדב לעזור יוכל להיות שלא יהיה בכוח לעזור.

(ז) **כל גוים סבבוני** - ר"ל אני רואה שמה **שסבבוני כל הגוים, היה בשם ה'** - ובפקודתו, **כדי שאמילם** - ואכריתם, ר"ל שד' סבב שכל גוים אלה יבואו לצור על ירושלים כדי שיפלו שם, כמו שכתוב: 'כאשר דמיתי כן היתה, לשבור אשור בארצי, ועל הרי אבוסנו'. (יא) **סבוני** - והגם **שסבבוני כמה פעמים**, כי סנחריב בא שלש פעמים על ארץ יהודה, ועז"א **סבוני גם סבבוני** - שנית, גם זה היה בשם ה' - כדי שאמילם.

(יב) **סבוני** - וגם בפעם השלישית **שסבבוני כדבורים** - העוקצים, ודעכו **כאש** - הבורע בקוצים - כן נשרפו כולם. וזה היה **בשם ה' כדי שאמילם**. (יג-יד) **דחה** - והגם שכבר התחילו **לדחות אותי לנפול** - שמצד הטבע הייתי מוכרח ליפול כי לא היה לי בעצמי כח לעמוד בפניהם, - בכל זאת הלא ה' **עזרני**. - והנה העזר הוא קטן מן הישועה, והעזר היה לבל אפול, אבל אחר שנתעורר **עזי וזמרת של יה** - על ידי כן היה **לי לישועה** - שהוא גדול מן העזר, שהושיע לי גם להכרית את האויב.

(טו) **קול** - מצייר שהמלך הולך מביתו לבית המקדש, ושומע **קול רנה וישועה באהלי צדיקים** - והוא עפמ"ש (בישעיה ל') 'השיר יהיה לכם כליל התקדש חג, והשמיע ה' את קולו', - ובארתי שם, שבעת החלו בירושלים לשיר את שיר החג, החל ה' ללכת להלחם עם מחנה אשור, - ובעת שנתוסף הרנה על קרבן פסח בתופים ובמחולות, אז נלחם ה' עם אשור במלחמות תנופה והכרית את מחנהו. על פי זה יאמר, שנשמע **קול ורנה וישועה באהלי צדיקים**, בעת החל **קול הרנה**, בא ג"כ **קול ישועה**, כי כפי שהתחילו לרנן ולהודות - כן בא הישועה, ותחלה הודיעו כי **ימין ה' עושה חיל** - ר"ל, שד' מאסף את חילו ומכין את עצמו להלחם עם אשור, ואח"כ הודיעו שנית כי...

(טז) **ימין ה' רוממה** - היינו שידו רוממה על האויב ושמתחיל להגבר עליו. ואחר כך הודיעו כי **ימין ה' עושה חיל** - ר"ל שכבר התגבר **בחילו** והכרית את כל מחנהו. (יז) **לא אמות** - מעתה ידעתי בטח שלא אמות, וזה משני טעמים: א. באשר ידעתי שמה שהחייני ה' מן החולי, הוא כדי שאחיה ואספר מעשי יה, - ואני נשארתי בחיים כדי לספר מעשיו, ולא המתים יהללו יה. ב. מצד כי על ידי...

(יח) **שיסר יסרני יה** - על ידי כן **למות לא נתנני** - שתמורת המות יסרני ביסורים, וכבר נתכפרו עוני ע"י יסורים, וגם ר"ל שלא ימות מיתת הנפש אחר שיספר מעשה ה' ואחר שנתכפרו עונותיו ע"י היסורים שסבל... (יט) **פתחו** - (המלך והצדיקים שהלכו עמו הגיעו לפני הבית המקדש, להודות ולהקריב זבחי תודה וקרבן היום). ומצווה אל השוערים **שיפתחו לו שערי צדק** - שהמה שערי בית המקדש **שיבא בם להודות לה'** - וקראם **שערי צדק** כי אחר שבא ישועתו ע"י היסורים נהג ה' עמו במדת **צדק** כפי המעשה, לא במדת חסד.

(כ) **זה השער לה'** - שהיה להמלך שער מיוחד שבו היה נכנס לבית המקדש (כמ"ש ביחזקאל

סי' מ"ד ומ"ו). ואמר שעתה **צדיקים יבואו בו** - שהרשה להם ליכנס עמו בשער ההוא. (כא) **אורך** - (מתחיל להודות בפתח השער מבפנים), **אני נותן הודאה על שעניתני ביסורים**, כי ע"י כן ותהי לי **לשועה** - כמ"ש אורך ה' כי אנפת בי ישוב אפק ותנחמני.

(כב) **אבן** - **המלכות תצויר כבנין כמ"ש כמה פעמים, והמלך הוא יסוד הבנין כמ"ש 'הנני יסד בציון אבן' (ישעיה כ"ח)**, שנאמר על חזקיה. **והבונים מאסו בו** - או, כי עמדו אז שבנא וסייעתו לחלוק על מלכותו, ובכל זאת **היתה לראש פנה** - וזה לא היה בדרך הטבע. - רק... (כג) **מאת ה' היתה זאת, והיא נפלאות בעינינו** - כי היה עפ"י נס ופלא, ולכן...

(כד) **זה היום אשר עשה ה'** - הוא מיוחס לה', ובו נגילה ונשמחה - **בה' נשמח לא בהתשועה עצמה**, - כי עיקר השמחה היא מה שנודע לנו שה' עמנו, ושנתן ליראיו נס להתנוסס.

(כה) **אנא** - (מתהללים כולם), א. שיושעים ה' מני צר. ב. שיצליחם בכל מעשיהם מעתה ועד עולם. (כו) **ברוך** - (עתה יוצאים כהני המקדש מבית ה' לקבל פני המלך), הם מברכים את המלך בברכת כהנים, ובאשר בברכת כהנים אמר 'ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם', אומרים - **'ברוך הבא בשם ה'** - שכבר שם שם ה' על בני ישראל ובשמו באו למקדשו, לכן **ברכנוכם מבית ה'** - שהברכה יוצאת מביתו מאת השוכן בו, והוא יברך (וזה נגד יברכה ה' וישמרך)...

(כח) **אל** - באשר יצאו לקראתו באבוקות של אור, כמ"ש: 'על כן באורים כבדו ה', - משיב: 'אל ה' ויאר לנו' - (וזה נגד יאר ה' פניו אליך), והמלך מצווה את הכהנים: **'אסרו חג'** - שיאסרו הקרבן שהביא, ויבילוהו עד קרנות המזבח להקריבו, וה' ישא פניהם לקבל קרבנם, כמ"ש 'הקריבם נא לפחתך הישא פניך', שקבלת הקרבן הוא **נשיאת פנים** (וזה נגד ישא ה' פניו).

(כט-ל) **אלי אתה ואורך** - הוא הודאה על הטובה, וארוממך - להגיד שבחך הכוללים, ומצוה לכולם: **'הודו לה'.**

מפני הפרעה